

O delu komisije za vojne invalide

Za redno skupščino ZZB NOV Slovenije, ki bo 23. aprila, je pripravila obširno poročilo tudi komisija za vojaške vojne invalide. Iz tega poročila posnemamo:

V času med obema skupščinama je komisija spremljala izvajanje invalidske zakonodaje, predlagala urejevanje posameznih zadev vojaških vojnih invalidov, skupno z republiškim sekretariatom za socialno varstvo predlagala spremembe in dopolnitve invalidske zakonodaje, sodelovala pri izvajanju topliškega in klimatičnega zdravljenja, bavila se je z vključevanjem invalidov v poklicno rehabilitacijo in njihovim zaposlovanjem, preskrbovanjem z ortopedskimi pripomočki itd.

V Sloveniji je 62 občinskih združenj vojaških vojnih invalidov s 511 krajevnimi organizacijami in 30.124 člani. Zato je razumljivo, da dobiva komisija precej pobud in predlogov za svoje delo. Iz poročil o konferencah krajevnih organizacij in skupščinah združenj po občinah je videti, da so v mnogih razpravljali o ustanovitvi zvez združenj borcev tudi po občinah.

O aktivnosti invalidskih organizacij nam govorijo tudi naslednji podatki iz poročila:

Od zadnje republiške skupščine so združenja VVI priredila za člane 900 izletov, 142 invalidskih tednov in več tovariških srečanj. Največ izletov so priredili v razne partizanske kraje. Spričo dejstva, da se z razvijanjem družabnosti močno krepi aktivnost članstva, je treba naglasiti še, to, da so združenja in krajevne organizacije VVI razvile 126 društvenih praporov. V Zvezi za šport in rekreacijo invalidov športnikov se aktivno udeležuje tudi okoli 1100 vojaških vojnih invalidov.

V poročilu je ugotovitev, da so v času med dvema skupščinama ZZB NOV Slovenije na raznih sestankih invalidov veliko govorili o potrebi sprememb in dopolnitve invalidske zakonodaje. Zato je komisija za vojaške vojne invalide pripravila predlog za zvišanje invalidnin. V tem predlogu gre za zvišanje za povprečno 66%. V utemeljitvi tega predloga je med drugim rečeno: V prvih letih po osvoboditvi so invalidni imeli za priznanje, medtem ko je danes v mnogih primerih, zlasti pri težjih invalidih sredstvo za preživljanje. Potreba po boljši materialni oskrbi vojaških vojnih invalidov je utemeljena s tem, da po osvoboditvi nismo dovolj ali pa vsaj ne vsega napravili za zboljšanje delovnih

pogojev vojaških vojnih invalidov. Sele pred petimi leti smo namreč dobili ustrezne predpise, ki urejajo materialno vprašanje vojaških invalidov v času poklicne rehabilitacije.

V zadnjem času je stopilo močno v ospredje vprašanje vdov po invalidih I. in II. skupine, ki so prejemale dodatek za potrebo in tujo pomoč. Položaj teh vdov bi morali izenačiti s položajem vdov umrlih upokojencev. To je izvedljivo, če priznajo spremljevalcem invalidov I. in II. skupine status zavarovanca, četudi so le-ti ožji invalidovi sorodniki.

Poročilo govori dalje o ortopedskem dodatku, o invalidni družinski upravičenec in splošnem invalidskem dodatku. Pri tem je značilna tale ugotovitev iz poročila: Družinska invalidnina je le pravna osnova za pridobitev pravice do invalidskega dodatka, seveda pod določenimi premoženjskimi in družinskimi pogoji. Toda kljub temu je organizacija predlagala zvišanje družinskih invalidnin. Dalje so v poročilu navedeni predlogi organizacije za spremembo predpisov o invalidskem dodatku.

V letu 1958 je bilo v Sloveniji 3.737 upravičencev splošnega invalidskega dodatka, letos pa prejema ta dodatek že 5.762 družinskih in osebnih invalidov.

V nadaljnjem poročilu je omejeno zdravstveno varstvo invalidov in problemi vojaških vojnih invalidov NOV, ki živijo v zamejstvu. V poglavju rehabilitacija vojaških vojnih invalidov so navedeni tile podatki: V zadnjih treh letih je bilo na poklicni rehabilitaciji 324 vojaških vojnih invalidov. Od tega številja jih je šlo 263 na poklicno usposabljanje neopredeljenih iz delovnega razmerja. Ti prejemajo oskrbino v višini 90% svoje plače, zaradi spodbude daje naša organizacija posameznim takim invalidom še dodatek 10% njihove plače. Tako imajo na poklicnem usposabljanju enake osebne dohodeke kot prej v delovnem razmerju. Teže pa je z onimi, ki niso bili v delovnem razmerju, ker ti prejemajo le 11.500 do 13.500 dinarjev vzdrževalnine. Če pa je invalid na rehabilitaciji izven kraja stalnega bivanja, dobi še dodatek 4.500 dinarjev, če ima družino, pa 9.000 dinarjev. Toda ta določila so preveč pomanjkljiva in niso spodbudna za poklicno rehabilitacijo invalidov. Zato je ZZB NOV predlagala njihovo spremembo.

Oskrbovanje invalidov z ortopedskimi pripomočki je tisto, o čemer invalidi zelo veliko razpravljajo. Zato ugotavlja poročilo, da se vojaški vojni invalidi še vedno pritožujejo nad slabo kvaliteto ortopedskih pripomočkov in zlasti na dobavne roke. V Sloveniji se troši za izdelavo in popravila teh pripomočkov 67 milijonov dinarjev.

Poročilo komisije za vojaške vojne invalide je vsebinsko bogato in podrobno opisuje delo in uspehe naše zveze pri reševanju te problematike.

V. M.

Izstop ZZB NOV Jugoslavije iz CIAPG

PRESEDSTVO ZZB NOV JUGOSLAVIJE JE IMELO 30. MARCA V BEOGRADU SEJO, NA KATERI JE SKLENILO, DA ZZB NOV IZSTOPI IZ MEDNARODNE KONFEDERACIJE BIVŠIH VOJNIH UJETNIKOV (CIAPG).

Na pobudo komisije bivših vojnih ujetnikov in sekretariata zveznega odbora ZZB NOV je predsedstvo zveznega odbora ZZB NOV na seji podrobno obravnavalo dejavnost in politiko Mednarodne konfederacije bivših vojnih ujetnikov, v kateri so vključene organizacije vojnih ujetnikov Francije, Italije, Belgije in ZR Nemčije in v kateri ima Zveza združenj borcev NOV Jugoslavije od leta 1952 status pridruženega člana, in ugotovilo tole:

1. Zadnja leta se Mednarodna konfederacija bivših vojnih ujetnikov v okoliščinah čedalje izrazitejša diferenciacije sil v svetu na sile miru in sile vojne vedno bolj odmika od sodobnih potreb po miru, po mednarodnem in univerzalnem sodelovanju med borci in čedalje bolj sprejema enostranska in blokovsko navdahnena gledišča v nasprotju s težnjami in razpoloženjem velikanške večine bivših vojnih ujetnikov in drugih kategorij bivših borcev v svetu.

2. V Mednarodni konfederaciji bivših vojnih ujetnikov že precej dolgo prevladuje skrajnje reakcionaren vpliv organizacije vojnih ujetnikov ZR Nemčije, ki se odlikuje z odkritimi, za hladno vojno zavzetimi pronacističnimi in revanšističnimi gledišči

Pesek v oči

Na pritisk napredne svetovne javnosti so v Bonnu sklenili podaljšati rok zastaranja vojnih zločinov za nadaljnjih pet let. Odmev na ta sklep so novi protesti širom po svetu, še posebno v evropskih deželah, ki so okusile nacistično okupacijo. Sklep bonnske vlade je polovičarski, je protihuman, je žaljiv, je pesek v oči človeštvu. Taki in podobni so navsili člankov, s katerimi je reagovala napredna svetovna javnost na zahodnonemško »rešitev vprašanja vojnih zločincev«.

Taka rešitev ni nič nenavadnega za politiko zahodnonemškega režima. Karkoli je ta režim doslej storil proti nacističnim zločincem in oživljanju nacističnega duha, je storil samo na pritisk napredne svetovne javnosti, ko je videl, da bi si lahko nakopal politično škodo, če bi se prenegljal pri rehabilitiranju nekdanjih cesarskih fantomov in njihov podobne družince.

Protestom proti bonnskemu sklepu se je enoglasno pridružil tudi jugoslovansko ljudstvo, zlasti bivši politični zaporniki, interniranci in deportiranci, ki so občutili na lastni koži najbrutalnejše nasilje in uničevalne metode nacizma. Njihova zahteva je še prav tako odločna kakor je bila leta 1945: Nacistične zločince je treba poiskati in kaznovati, kakor zaslužijo! Kje jih je treba poiskati, je zahodnonemskim oblastem dobro znano: največ jih je v državnih službah, celo na sodiščih in pri policiji. Hkrati bi bili umestni ukrepi, ki bi mladi generaciji odkrili resnico o nacizmu in o njegovi potencialni nevarnosti, ki bi lahko spet začela groziti svetu, če se nacisti ne odstranijo iz javnega življenja in ne prejmejo zaslužene kazni.

Za zločine, kakršne so počenjali fašisti in nacisti, ne sme biti zastaranja!

F. Š.

in dejavnostjo in ki se zavzema celo za prenehanje preganjanja fašističnih vojnih zločincev ter zahteva kaznovanje zločincev, ki so jih baje storili zavezniki nad nemškimi vojnimi ujetniki in nemškimi ljudstvom.

3. Mednarodna konfederacija bivših vojnih ujetnikov je gluha za vse važnejše zahteve, politične potrebe in interese naše Zveze, kakor so obramba naše NOB in njenega vodstva pred nacističnimi napadi in klevetami, opustitev zastaranja in pregona nacističnih vojnih zločincev itd.

4. V poslovanju Mednarodne konfederacije bivših vojnih ujetnikov je zavladala skrajnje nedemokratska praksa sklicevanja mednarodnih sestankov brez posvetovanja o dnevnem redu, brez predhodnega pošiljanja materiala o vprašanih, ki jih bodo obravnavali, in brez razumevanja in toleriranja nasprotnih gledišč, kakor jih zastopa vodstvo konfederacije, kar je nezdržljivo z demokratizmom in demokratičnimi metodami dela, s katerimi naj se odlikuje mednarodna organizacija.

5. Prizadevanje Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije, da bi Mednarodna konfederacija bivših vojnih ujetnikov s svojo dejavnostjo prispevala k miru, razumevanju in enakopravnemu demokratičnemu sodelovanju med državami in narodi kakor tudi razumevanju, sodelovanju in zaščiti moralnih in materialnih interesov bivših vojnih ujetnikov, je ostalo brez večjih rezultatov. Dosledna svojemu stališču je bila konfederacija v razliko od vseh drugih mednarodnih in nacionalnih organizacij borcev gluha tudi za druge zahteve ZZB NOV za izplačilo odškodnine žrtvam nacistične agresije.

Stoječ na stališču, da so nadaljnji napori ZZB NOV v okviru Mednarodne konfederacije bivših vojnih ujetnikov zaman in nesmotrni, je predsedstvo sklenilo sprejeti predlog komisije bivših vojnih ujetnikov in sekretariata zveznega odbora ZZB NOV o izstopu Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije iz pridruženega članstva v konfederaciji.

Ne glede na izstop ZZB NOV iz te konfederacije je predsedstvo sklenilo — je poudarjeno na koncu sklepa — da bo nadaljevalo dvostransko sodelovanje s posameznimi nacionalnimi organizacijami bivših vojnih ujetnikov, s članicami konfederacije, če sta za to podana obojestransko želja in interes.

Sklep ZZB NOV Jugoslavije v celoti podpiramo

Na podlagi obširnega gradiva, ki smo ga prejeli od zvezne komisije za bivše vojne ujetnike, je Komisija za bivše vojne ujetnike predsedstva ZZB NOV Slovenije na svoji zadnji seji dne 24. marca t.l. razpravljala med drugim tudi o delu in stališčih Mednarodne konfederacije bivših vojnih ujetnikov (CIAPG) in o vprašanju nadaljnjega sodelovanja ZZB NOV v tej mednarodni organizaciji. Po dolgotrajni in vsestranski razpravi je komisija soglasno podprla namero predsedstva ZZB NOV Jugoslavije, da izstopi iz te mednarodne organizacije bivših vojnih ujetnikov, in sicer iz naslednjih razlogov:

1. Slovenski bivši vojni ujetniki iz minule vojne smo nedvomno v pretežni večini za sodelovanje z vsemi bivšimi vojnimi ujetniki, med njimi tudi z nemškimi, za krepitev miru na svetu in mednarodnega sodelovanja.

2. Nismo in ne moremo pa biti pristaši neke blokovske politike v Mednarodni konfederaciji bivših vojnih ujetnikov (CIAPG), še manj pa za odkrito ali prikrito podporo nacističnim vojnimi zločincem in za kakršne koli revanšistične tendence.

3. Ker je vodstvo CIAPG v zadnjem času žal očitno zašlo na tako zgrešena pota in vodi politiko, ki nima ničesar skupnega z resničnimi težnjami milijonov nekdanjih vojnih ujetnikov, ki še nismo pozabili grozot minule vojne, menimo, da jugoslovanski zastopnik v taki organizaciji nima več kaj iskati. Njegov čimprejšnji odpoklic je zato edino pravilen odgovor na tako politiko.

Komisija za bivše vojne ujetnike predsedstva ZZB NOV Slovenije

Kozmonavta Pavel Beljajev in Aleksej Leonov po uspešno opravljenem poletu raportirata vodilnim osebnostim Sovjetske zveze dne 23. marca 1965 na letališču Vnukovo pri Moskvi. Njun uspeh pomeni nov korak človeštva v proučevanju medplanetarnega prostora, predvsem pa velik uspeh sovjetske znanosti in tehnike

● Bridke izkušnje

Okoli sto delavcev v sladkorni tovarni v Crvenki je imelo bridke izkušnje, kajti čeprav so bili redni delavci, so jih prijavitli kot časne, zato so zgubili pravico do zdravstvenega varstva. Spor zaradi tega je prišel dvakrat do Vrhovnega sodišča Jugoslavije, toda delavci so pravdo zmagovali izgubili. Enako usodo je doživelo 90 delavcev kmečke zadruge v Senti.

Politika — 16. III. 1965

● Brezbriznost in nedelavnost

Svež je na primer podatek, da se v zadnjih dveh letih od skupno 72 odbornikov občinske skupščine Kotor, od katerih je 62 članov Zveze komunistov, 33 izmed njih niti enkrat ni opislilo k besedi, dasiravno je ta skupščina v tem času sprejela nad 40 sklepov, odlokov in odločb. Če k temu dodamo, da povprečno 38 odstotkov odbornikov ne prihaja na seje in da so v zelo slabih in nerednih stikih z volivci, dobimo precej popolno sliko o odgovornosti, ki jo čutijo ti člani Zveze komunistov spričo svojega družbenega in javnega položaja.

Komunist — 28. III. 1965

● Zaostajanje in prednost

Bosna in Hercegovina kljub impozantnemu gospodarskemu in splošnemu vzponu zaostaja v proizvodnji proizvodnih sil na eni strani, na drugi pa prednjači pri nara-

Besede in dejanja

ščanju števila prebivalstva. Rezultat je, da narodni dohodek doseže le tri četrtine jugoslovanskega povprečja.

Delo — 16. III. 1965

● Manj traktorjev kot lani

V Srbiji je letos 1.300 traktorjev manj kot lani. Razumljivo je, da se to negativno odraža na poljedelsko setev, a napovedujejo še hujše posledice pri poznejšem kmetijskem delu.

Politika — 30. III. 1965

● Po starih tirih

Pustimo ob strani to, da imata ves zunanjetrgovinski sistem in praksa slabosti, za katere bo treba še huje posledice pri poznejšem kmetijskem delu.

Politika — 30. III. 1965

● Znižanje potrebnih kreditov

Z vidika usklajevanja proizvodnje in potrebnih kreditov ocenjuje tudi zaostrene pogoje na področju kreditiranja, kar velja tudi

za najnovejši ukrep, ki omejuje potrebnike kreditne na 600.000 din. Ta ukrep bo prizadel predvsem potrebniška posojila za nabavo avtomobilov, za katere je hkrati znižan odplačilni rok na dve leti in pol.

Delo — 14. III. 1965

● Herojska doba še ni minila

»Biti komunist pomeni danes prav isto, kot je pomenilo včeraj je delal Rodoljub Čolaković — nekaj srčnosti, požrtvovalnosti, znati povzpeti se nad trenutne in ozke interese, bojevati se za trajne koristi vseh delovnih ljudi, za tisto, kar smo mi, starejši, nekoč imenovali svoj družbeni ideal.«

Komunist — 12. III. 1965

● Če bi bili tako vztrajni tudi pri delu

Priznati moramo, da so sestanki kolektiva, ki bi trajali vsa noč, v našem sedanjem političnem življenju precejšnja redkost. Prav tak je bil tudi nedavni sestanek delovne organizacije v osnovni šoli »Petar Popović Aga« v Beogradu, ko so njeni člani vsi do zadnjega dočakali svitanje v dvoranah za teletenizmi, medtem ko so konfirirali. Kljub pogostim posredo-

vanjem predsedujočega in vztrajnemu omejevanju posameznih razlag, je trajal sestanek pomenih 12 ur! Pred vsem tem pa se je vrstilo drug za drugim šest sestankov osnovne organizacije Zveze komunistov, ki po dolžini niso znatno zaostajali za slednjim.

Komunist — 19. III. 1965

● Aktov na tone

Poslanec Silvo Hrast, ki je bil tudi direktor »Iskre«, je v skupščini navedel zelo zanimive statistične podatke: »Da bi bila pogodba med podjetjem in Jugoslovansko banko za izvoz in uvoz pravilno sklenjena, je potrebno, da dela en mesec noč in dan 65 ljudi. V tem času se nabere na njihovih mizah točno 250 kg raznih aktov! Nekateri menijo, da je poslanec pretiraval. Kajti, če bi uradniki uporabljali tanjši papir, bi ga zadrževalo le 200 kilogramov.«

Delo — 27. III. 1965

● Nesreče in boleznina tekočem traku

Nesreče pri delu (ali na poti do delovnega mesta) so terjale lani 4.005 delovnih dni, poskodovano pa se je 246 delavcev. Največ nesreč je bilo v Kemo-opremi in Ljostrojevem obratu, in sicer 93. Zaradi »bolniških« je bilo izgubljenih 18.918 delovnih dni, bolovalo pa je 1.890 delavcev (od 1.911 zaposlenih). Zaradi nesreč pri delu in obolenj v letu 1964 se je narodni dohodek tibebrski občine zmanjšal skoraj za 89 milijonov.

Dolenjski list — 1. IV. 1965

V Skopju je bil IV. kongres Zveze komunistov Makedonije — razen 350 delegatov, ki so zastopali okrog 70.000 članov ZK Makedonije in 112 članov CK ter revizijske komisije, so prisostvovali kongresu tudi delegacije vseh republiških centralnih komitejev in CK ZKJ. Za političnega sekretarja CK ZK Makedonije so ponovno izvolili Krsta Crvenkovskega.

V avstrijskem parlamentu so sprejeli zakon o spremembi dosedanjega avstrijskega kazenskega zakona — po tem zakonu ne bodo zastarali nacistični zločini.

Pripadniki osvobodilnih sil Južnega Vietnama so podtaknili v ameriškem veleposlaništvu v Saigonu bombo — po njeni eksploziji je bilo 17 mrtvih, ranjenih pa 157 oseb, ki so se nahajali v veleposlaništvu.

Bivši predsednik Konga (Brazaville) opat Fulbert Youlu, ki je bil v »hišnem priporu« v neki vasi, je s svojo ženo in otroki pobegnil k Combeju — pravijo, da so organizirali ta pobeg v Leopoldvillu.

Sekretariat volilne komisije zveznega odbora SZDL Jugoslavije je ugotovil, da kandidira za 1083 izpraznjenih poslanskih mest v republiških skupščinah 1779 kandidatov, za 300 mest v zvezni skupščini pa 359. Ne glede na to, koliko ljudi kandidira za eno poslansko mesto, je važno, da je bil postopek pri predlaganju na teh volitvah izredno demokratičen. Komisija pa je nekoliko neugodnejše ocenila strukturo kandidatov — kandidira malo ljudi iz samoupravnih organov, malo žensk in delavcev je tudi med kandidati za izpraznjena mesta v republiških skupščinah.

Poleg bojnih plinov, zažigalnih bomb in insekticidov je začelo ameriško letalstvo v Južnem Vietnamu vse bolj uporabljati tudi bencin, s katerim polivajo celotna področja in jih nato zažgo — tako so »za začetek« takega bombardiranja zažgali 8000 hektarov obsežno področje 40 km blizu Saigona.

DOPISNIKI NAM POROČAJO • DOPISNIKI NAM POROČAJO

ILIRSKA BISTRICA:

Pred nekaj dnevi so se na prvi redni seji zbrali priznavalci borcev in organizacij ZKB NOV občine Ilirska Bistrica z namenom, da predložijo okvirni plan dela za leto 1965. Udeleženci seje so podčrtali vlogo krajevnih organizacij, ki so nosilci politike borcevskih organizacij. Pogovarjali so se o tem, kako bodo posamezni odbori samostojno zaživel in prevzeli celotno delo organizacije. Vsaka organizacija naj občinski plan dela priključi svojim razmeram; plan naj obravnava na množičnih sestankih.

Na seji so podrobno obrazložili način poslovanja stanovanjskih vprašanih borcev. Poleg tega so menili, da današnji čas terja pravilno reševanje prošnje za priznavalnino, ki mora biti ovrta na vsakiške razmere in mnenje krajevne organizacije. Popis razmer, ki bodo osnova za reševanje prošnje za priznavalnino, mora biti zaključen do 15. aprila letos. Ureditev delovne dobe članov naj bo zaskrbovala vsakega člana. Ob prireditvah v počastitev prekmorskih brigad naj bori dajo mladi svetel vzgled. Priporočajo naj ji o zgodovini NOV domačega kraja. Svečano naj sprejmejo mladinske enote, ki bodo na partizanskem pohodu proti Ilirski Bistrici prenočevale v okoliških vaseh. Da bodo bori svoje delo čim bolj uspešno opravili, se bodo tik pred proslavami še enkrat sestali. Bori bodo prav tako tudi pobudniki za popravilo vaških poti in ureditev vasi.

TRBOVLJE:

V proslavi občine Trbovlje za leto 1965 priznavalci borcev NOV pridružena za zdaj je 8 milijonov dinarjev; po zbranih podatkih pa bi bilo treba letos dodelati mesečno več kot 140 priznavalnin, za kar bi potrebovali nad 25 milijonov dinarjev. Občinska skupščina Trbovlje je zategnila na zadnji seji sklenila, da je treba imenovati posebno komisijo, hkrati pa izdati tudi kriterije za dodeljevanje priznavalnin, ostala potrebna sredstva pa zagotoviti po vsej verjetnosti iz sredstev proračunske rezerve. V Trbovljah tudi menijo, da bi bilo treba dodeliti priznavalnino še nekaterim vdovam in invalidnim borcev.

Načrtovati je, da bodo letos začeli v Trbovljah odločno reševati stanovanjsko problematiko borcev, tako v okviru občine kot tudi delovnih organizacij. Občinski stanovanski sklad Trbovlje je namenil za leto 1965 stanovanjsko pomoč v višini 15 milijonov dinarjev, ki so jo zaprosili še republiški stanovanski sklad. Tako so prepričani, da bodo v letošnjem letu uspešno rešili večino stanovanjskih problemov borcev NOV.

Na predlog občinskega združenja borcev NOV Trbovlje pa je občinska skupščina Trbovlje na zadnji seji sprejela tudi priporočilo delovnih organizacijam. V priporočilu je uvedoma navedeno, da je Skupščina občine Trbovlje na svoji seji obravnavala tudi položaj borcev NOV v trbovjski občini in v razpravi ugotovila, da so bili marsikateri prosti bledi z ukrepi skupščine in tudi z drugimi ukrepi v precejšnji meri že

opravljeni, kar pa seveda ne pomeni, da so že vsi problemi rešeni. V razpravi je bilo opozorjeno zlasti še na dva problema, s katerima se srečujejo bori NOV, in sicer nizki osebni dohodki in stanovanjski problemi.

Pomemben pa je posebej drugi odstavek priporočila, ki se glasi: »Skupščina apelira na vse delovne organizacije, da v letošnjem jubilejnem letu, ko poteka 20 let od osvoboditve naše domovine, poskrbijo v skladu z možnostmi, da se reši stanovanjski problem za tiste borce, ki še sedaj živijo v neprimernih stanovanjih; vsem tistim borcev, ki so tik pred »okolišninami« pa naj bi omogočili višje osebne dohodke, da bo njihova pokojnina dostojna ljudem, katerim se moramo zahvaliti za to, kar danes imamo.

Omenimo naj še, da je Skupščina občine Trbovlje prosila vse delovne organizacije na področju občine, da do 10. aprila sporočijo, kakšne so možnosti, da u...

KOPER:

V stekleni dvorani hotela Triglav v Kopru so se nedavno zbrali delegati VVI iz štirinajstih osnovnih organizacij, da bi se pozgovorili o delovni bilanci organizacij o uspehih in težavah, ki se vodijo starejo organizacijo in posamezne članice. Najprej nekaj številčnih podatkov. V občini je 285 invalidov iz NOV, 282 vdov padlih borcev, 352 staršev padlih borcev, razen teh je še 100 invalidov in 100 vdov iz druge vojne. Skupno je torej 1024 invalidov in drugih invalidskih upravičencev.

Lani je bilo za invalidnine, splošni in posebni invalidski dodatek, invalidnine vdovam in staršem padlih borcev, zdraviljenje in drugo pomoč invalidom izločenih skupno 114 milijonov 130.489 dinarjev, od tega je bilo samo za klimatsko in topliško zdraviljenje, rehabilitacijo, ortopedsko pripomočke, zdravila in drugo izločenih skupno nad 27 milijonov dinarjev. Te številke prikazujejo skrb naše države za tiste člane, ki niso več v vojni in manjše telenje poklošče, ki so jih dobili v borbi za osvoboditev. V naslednjem prinašamo nekaj mnenj in predlogov, ki so jih delegati povedali v razpravi na poročilo predsednika Sulčiča.

Delegat Krkoč je pripomnil, da je prav, če je bilo v poročilu povedano, koliko daje skupnost za invalide, vendar pa bi bilo prav, če bi takoj nato omenili tudi, koliko so invalidi prispevali v borbi za osvoboditev in za vse to, kar danes ima mladi rod. Invalidi se kar naprej prispevajo po svojih močeh svoj delež pri našem gospodarskem in kulturnem razvoju. Bori koperske občine so še vedno delavni na vseh mestih, kjer so zaposleni. Če kdaj odločno spreporočilo o nepravilnostih in napakah, pa tudi zastopav invalidih — imajo za to vso pravico.

Naj k temu dodamo še naše mnenje. Bivši bori so kot javni delavci dolžni, da obsodijo napake in pomankljivosti posameznikov, saj te prinašajo naši skupnosti veliko gospodarsko in politično škodo. Zal.

da večkrat taka opozorila borcev naletejo tudi na gluha ušesa.

Delegat iz Kubeđa je predlagal, da bi morali biti odborniki v resnejši povezavi z invalidi po vaseh. Zavzel se je tudi za to, da bi bilo potrebno izposlovati pomoč vdovam in materam padlih borcev, da bi lahko popravila svoja revna stanovanja. Delegat Jože Čop je v razpravi poudaril, da tehnični napredek ustvarja človeka — sebičneža, ki vidi samo sebe in svoje potrebe. Poudaril je, da bo treba najti temu napredu nekakšno protutež, da bi skladno z napredkom rasia v človeku tudi humanost in razumevanje za potrebe in težave sočloveka. Delegatka Marta je bila mnenja, da bi morala podjetja vnesti v svoje pravilnike tudi točko, ki bi določala delovna mesta za zaposlene invalide, hkrati pa, da bi morali zaposlene invalide bolj upoštevati. Delegat Četin pa je omenil stanovanjsko vprašanje invalidov in bivših borcev in se zavzemal za to, da bi zanje morali graditi boljša in primernejša stanovanja. To so v polni meri zaslužili s svojimi nesebičnimi doprinosom v NOR. Eden izmed delegatov je bil mnenja, da se s tisti-

mi, ki skupnosti povzročajo toliko materialne in politične škode, dela vse preveč v rokavicah. Take primere bi morali ostro obsoditi v naših časopisih in poročati, kako bodo vračali povzročeno materialno škodo. V razpravi so menili tudi, naj bi organizacija predlagala avtobusnim podjetjem, da bi v avtobusih znova namestili napis: »Daj prednost invalidu! Spustuj invalide! Ugotovili so, da so pred leti taki napis obstajali, zdaj pa jih že več let ni. Prav tako je eden izmed delegatov predlagal, da bi na prihodnje konference povabili predstavnike mladine, da bi se spoznali z delom in vprašanji invalidov in borcev, kar bi nedvomno ugodno vplivalo na mladino.

Ob koncu so delegati sprejeli sklep, da se organizacija VVI v celoti priključi občinskemu Združenju ZB NOV. Sprejeli so tudi sklep, da se za vse tri dosedanje organizacije, to je: Združenje ZB NOV, VVI in ZKOP, ustanovi enotno tajništvo, ki bo skrbelo za reševanje vseh vprašanih bivših borcev in upravnih ugodno organizacijo.

P. A. OGAREV

Kot leta petinštiridesetega...

Tujec, ki te dni zaide v Ilirsko Bistrico, bo nehotne pomislil na leta obnove, ko so naši ljudje garali noč in dan brez plačila, da bi odstranili vse, kar jih je spominjalo na vojno in uničevanje. Opazil bo namreč večje ali manjše skupine moških in žensk z lopatami, krampi in drugim orodjem, ki delajo na raznih krajih. Prav tako bo pozoren opazovalec takoj ugotovil, da ne gre za »poklicne« ročne delavce...

Mestece pod Snežnikom se pripravlja na svoj veliki dan, na letošnjo proslavo prekmorskih enot in na največjo proslavo dvajsete obletnice osvoboditve.

Razumljivo je, da se je v letih nabralo precej neresenih komunalnih in drugih vprašanih, Ilirska Bistrica pa mora proslavo dočakati kot nevesta... Zato so sklenili občani na zborih volivcev, da bo vsak za delo spobolen odrasel občan prispeval ali 9000 dinarjev samoprispevka ali 30 delovnih ur za ureditev mesta.

Tako zdaj tujec spet vidi prizore, kakršne smo bili vajeni gledati takoj po vojni in ki smo nanje skoraj že pozabili. Na občini pravijo, da občani delajo z veseljem in da so zadovoljni z njihovo družbeno zavestjo. MP

POJASNILO NA ČLANEK »VRGLI SO ME IZ AVTOBUSA«

V 12. številki našega časopisa smo objavili sestavek pod naslovom »Vrgli so me iz avtobusa«. Pripravil smo ga na podlagi dopisa Združenja vojaških vojnih invalidov občine Maribor-Tabor z dne 1. 3. 1965.

Pred nedavnim so nam na omejenem sestavku odgovorili Združenje vojaških vojnih invalidov občine Maribor-Tabor, Tajništvo za notranje zadeve okraja Maribor ter Avtobusni promet Maribor.

Združenje vojaških vojnih invalidov občine Maribor-Tabor nam v svojem odgovoru očita, da smo članek, katerega nam je bilo poslano in v katerem je bilo grajalo ravnanje šoferja avtobusa ter dveh službojčih miličnikov, objavili v spremeni obliki. Temu ni tako. V članku iz 12. številke »TV 15« smo navedli popolnoma nespremenjena dejstva. Ob vsej zadevi se vprašujemo, zakaj Združenje ni preverilo dejstev, predno nam je poslalo članek, v katerem je grajalo postopek s svojim članom. To, da je zadevo pojasnilo »Delo« v »Pisnih bratcih«, nas ni moglo zadovoljiti, kajti naša naloga je, da na vsakem koraku varujemo pravice tistih, katerim je naš časopis namenjen. Menimo, da s bili ravnanje prizadetega invalida ter njegove netočne izjave dokaj neodgovorni, kajti z navedbo dejstva,

da je miličnikoma takoj pokazal invalidske dokumente, je zadevo prikazal v popolnoma drugačni luči.

TNZ okraja Maribor nam je po objavi članka »Vrgli so me iz avtobusa« sporočilo, da so se prizadevale invalidu že takrat, po nesrečnem incidentu, opravili, s čimer je bil omejeni tovariš zadovoljen ter je izjavil, da je dobil zadoščenje. Omenilo je še, da je prizadeval invalid ob zahtevi miličnikov, naj pokaže invalidsko izkaznico, pokazal samo osebno izkaznico, invalidsko pa še ni potem, ko je miličnikoma izrekel nekaj neprotivnih in neprimernih besed. Nedvomno bi bilo bolj umestno, če bi opravili legitimiranje šele na naslednji postaji.

Avtobusni promet Maribor je na članek »Vrgli so me iz avtobusa« sporocil, da po incidentu prizadeti invalid pri podjetju ni vložil pritožbe. Podjetje je za vso zadevo izvedelo šele po 14 mesecih, na dopis združenja z dne 1. 3. 1965, odgovoril več mogoče postopati proti šoferju, ker je njegovo delovno razmerje s podjetjem prenehalo ob koncu maja 1964. Podjetje je v svojem odgovoru še omenilo, da imajo težki vojaški invalidi pravico vstopati pri prehitvih vratih, vendar morajo na zahtevo šoferja pokazati invalidsko izkaznico.

Z. C.

Obvestilo

ODBOR ZA POHOD »PO POTEH PARTIZANSKE LJUBLJANE«

obvešča vse organizacije, društva, šole, da lahko dvignejo ali naroče tiskovine za prijavo ekip, ki bodo sodelovale pri izvedbi letošnjega pohoda »Po poteh partizanske Ljubljane«, v pisarni odbora, Ljubljana, Komenskega 7/I, soba 39 ali telefon št. 31 00 44.

ODBOR

Pojasnilo

V zvezi z mojim člankom »Ob tabornem ognju«, objavljenem v časopisu »TV 15« št. 27, z dne 30. 3. 1964 na strani 2, levo spodaj, dajem zaradi jasnosti naslednje pojasnilo.

Naknadno sem ugotovila, da ni točna moja trditve v omenjenem članku, da v podjetju ne posvečajo borcev nobene pozornosti. To je bilo mišljeno za podjetje »Javor« Pivka. Ni resnično, da bi v podjetju namenoma zapostavljali borce.

Dejstva, ki sem jih navedla v nadaljevanju članka o posameznih borcih tega podjetja, pa so resnična, vendar pa ne po krivdi podjetja. Taki primeri položaja borcev v podjetju so pogojeni bodisi z objektivnimi okoliščinami, bodisi s pasivnostjo ter neprizadevnostjo posameznih borcev.

Tudi dejstva, o katerih sem pisala, glede obratovanja obrata Bač, da je »neomejena gospodar podjetja«, ne držijo, saj ima podjetje organe samoupravljanja, ki imajo svoj statut in pravilnike. Pri tem pa ostane odprto vprašanje, koliko so v teh organih aktivni prav bori — tudi tisti, o katerih sem pisala. Zaradi jasnosti navajam še, da je o vseh ugodnostih, ki jih je imel na račun podjetja obratovodja obrata Bač pri popravilstvu svoje hiše, razpravljaj obratni delavski svet in da o vseh dobrih in slabih, ki jih je bil deležen obratovodja obrata Bač, obstaja v podjetju ustreza dokumentacija. Ugotovljeno je bilo tudi, da pri obratovodji obrata Bač ni opaziti nerednega prihranja v službo in pa neupravičenega izkoriščanja z dotranimi obroki hrane.

Toliko v pojasnilo. ZORA MALEČKAR

dve dolgi mizi s stoli in klopni. Se sreča, da sploh stojita, zakaj tla v sobi so vegasta in dišijo po trohnbni. V kotu jim je spodjedel temelje zob časa, tako da so se uveznila nekam v praznino.

Stopnice so lesene. Nekdaj so bile nemara lepe, zdaj pa so obrabljene in razmajane, pod odraslim človekom se sumljivo vdajajo. Ko prideš na hodnik v nadstropju, zazija vate velika okrogla lisa na stropu. Ondi je namreč odpadel ves omet, tako da je videti gole late in trame, ki ločijo ta del postolja od podstrešja. Nič čudnega, da je odpadel omet, zakaj streha spominja na pisano zbirko starih strešnikov, med katerimi si mokrota zlahka utira pot na podstrešje. In če je odpadel omet na hodniku — ali se ne bi moglo zgoditi nekega dne, da se odlepi tudi omet v razredu in zgri na glave učencev? Ali so ljudje, ki utirajo pot šolski reformi na območju novomeške občine, že kdaj pomislili na to možnost?

»Vidiš, tukaj je bil naš štab,« mi je razlagal tovariš, ko smo stopili v razred. »Zdaj je skoraj še vse tako, kot je bilo takrat; tisti žebelj v steni je prav gotovo še od takrat...«

Skratka, to je šola — sirota. Vsaka ped njene notranjosti, vse stene prosijo popravila. Zdaj je v njej pouk za otroke do četrtega razreda, drugi pa obiskujejo osemletku v Dolenjskih Toplicah. Vsak dan sedem kilometrov tja, sedem kilometrov nazaj, večidel peš (otroci iz nekaterih drugih vasi pa imajo še daljšo pot). Zvedeli smo, da grozi poljanski šoli ukinitve, tako da bodo morali tudi najmlajši šolarčki hoditi peš v Dolenjske Toplice. Bržčas bi bilo to bolj »rentabilno«, kot pa če bi popravili šolo — siroto v Poljanah.

O tem, s kakšnim vrtom merijo šolski reformatorji upravičenost obstoja take šole, ne bom razpravljaj. Rad bi povedal le to, da se človek zgrozi, ko pomisli, za kaj vse se je pri nas našel denar, ni se pa še našel za najnujnejša popravila šole v izrazito partizanskem kraju. F.S.

Dogodki tedna

Posebna komisija, v kateri bodo predstavniki izvršnega sveta SRS, ustreznih republiških organov in zavodov, se bo odslej ukvarjala s problematiko družbenonegativnih pojavov v Sloveniji — je bil eden izmed sklepov razprave poslancev republiškega in organizacijsko-političnega zbora skupščine SRS. Poglavitna naloga vseh družbenih organov — je bila ugotovitev poslancev — varovati osebnost našega občana pred vsakršnim nasiljem, samovoljo, nezakonitostjo in izkoriščanjem, ter varovati tiste družbene vrednote in odnose, v katerih občan lahko uživa in razvija svoje pravice in svobodine ter nemoteno opravlja tudi vse svoje človeške in družbene dolžnosti.

Jugoslovanska partijsko-državna delegacija se je pod vodstvom sekretarja CK ZKJ in podpredsednika republike Aleksandra Rankovića udeležila v Budimpešti proslave 20-letnice osvoboditve Madžarske.

Sefti držav in vlad 17 nerazvitih dežel so spričo zaostripte pokolja v Vietnamu poslali vsem zainteresiranim stranem skupni poziv, naj se začno pogajati o politični ureditvi vietnamskega problema. Besedilo poziva so uskladili na posvetovanju veleposlaniki nevezanih držav v Beogradu v dneih od 10. do 15. marca letos. V pozivu je med drugim ugotovljeno, da se je povečala napetost in da so se razširili sedanjí spopadi v jugovzhodni Aziji in v nekaterih območjih Afrike, Srednjega vzhoda in Latinske Amerike, kar vse je dediščina preteklosti in tuje intervencije.

Trije zbori zvezne skupščine so sprejeli štiri nove zakone: osnovni zakon o delovnih razmerjih, zakon o podjetjih, zakon o elektrogospodarstvu in zakon o železnicah — na sobotni seji pa so sprejeli še 25 zakonskih predlogov, s tem pa je zvezna skupščina uskladila vse zvezne zakone in druge zvezne predpise z ustavo.

Tuniški predsednik Habib Burgiba, ki je pred dnevi prispel s soprogo in uglednimi tuniškimi voditelji na sedemdnevni uradni obisk v Jugoslavijo, je potoval tudi po Bosni in Hercegovini ter se ustavil še v Zagrebu. V Beogradu so tuniškega predsednika Burgiba na slavnostnem, zasedanju mestne skupščine Beograda proglasili za častnega meščana Beograda in mu izročili listino. Habib Burgiba pa je obiskal tudi Slovenijo ter se ustavil v Ljubljani, na Bledu in Postojni. Politični razgovori med jugoslovansko in tuniško delegacijo so se začeli v Beogradu, končali pa na Brionih, kjer so podpisali skupno sporočilo. V ponedeljek pa je Burgiba prispel na tridnevni uradni obisk v Grčijo.

Koča Popović, državni sekretar za zunanje zadeve SFRJ, je v imenu jugoslovanske vlade izročil v Beogradu veleposlaništvu LR Kitajske protestno noto, ker je kitajski premier Ču En Laj v govoru na javnem zborovanju v Tirani 29. marca letos grobo obrekoval Jugoslavijo, njeno vodstvo, miroljubno zunanjo politiko in zlasti prizadevanja, ki jih Jugoslavija skupaj z drugimi nevezanimi državami prilaga za miroljubno ureditev vietnamske krize.

V ponedeljek se je začela v Kairu konferenca predstavnikov osvobodilnega gibanja iz vseh krajev Konga — konferenco, katere namen je združiti vse kongoške sile, ki se borijo proti imperializmu, neokolonializmu in Combeju, vodi Gbendje.

Predsednik SFRJ in generalni sekretar ZKJ Josip Broz-Tito bo uradno obiskal Alžirijo, kjer se bo mudil od 15. do 22. aprila letos — povabil ga je predsednik Demokratične ljudske republike Alžirije in generalni sekretar FLN Ahmed Ben Bela.

Predsednik republiškega izvršnega sveta SRS Viktor Avbelj je izročil koroškemu deželnemu glavarju Ferdinandu Wedenigu red jugoslovanske zastave z lentjo, s katerim ga je za zasluge pri razvijanju sodelovanja med Avstrijo in Jugoslavijo odlikoval predsednik Tito. Odlikovan je bil tudi dr. Othmar Rudan, kulturni referent avstrijske deželne vlade.

Konferenca za družbeno aktivnost žensk Jugoslavije je sestavila orientacijski program svojega dela — letos se bo postopno zavzela za razreševanje problemov zaposlene žene, posebej žene na vasi, za hitrejšo širjenje družbenih ustanov, ki bodo pomagale delovni družini in za učinkovito razreševanje najbolj perečih problemov zdravstvene zaščite matere in otroka.

Ob tabornem ognju

Šola — sirota

Šola, o kateri sem se namenil napisati nekaj vrstic, je v Poljanah pri Dolenjskih Toplicah. Kdor je partizani na Dolenjskem, je prav gotovo kaj slišal o tej vasi, ali pa je bil celo tam in spoznal njene ljudi, ki so pomagali partizanom z dušo in srcem. V Poljanah in okolici je našlo gostoljubno zavetje nič koliko partizanskih enot in štabov. V sosednji vasi, Občicah, je bila komanda relednih postaj za vso Slovenijo in centralna reledna postaja »TV 15«, po kateri je dobil ime naš tednik, glasilo ZKB NOV Slovenije. Tod so hiše, ki so dale narodnoosvobodilni vojski po štiri, pet in še več borcev. O zgodovini Poljan in okoliških vasi zgovorno pričča spomenik na pokopališču za vasjo, na katerem je vklesana dolga vrsta imen padlih borcev in žrtve fašističnega nasilja.

Največja hiša v vasi je šola. To je enonadstropno poslopje, iz katerega veje dih minulega stoletja. Šola je bila ustanovljena leta 1853, torej v časih Bachovega absolutizma. Za njeno zgodovino je med drugim pomembno, da je odigrala važno vlogo v boju s Kočevarji, Nemci, ki so pred vojno večkrat popisali njene stene z nemškimi oziroma nacističnimi gesli. Poljane ležijo namreč na robu ozemlja, kjer so do leta 1941 prebivali kočevski Nemci.

Kakšna je ta šola danes, ko je minilo več kot sto let od njene ustanovitve?

Iz temačne veže smo stopili v sobo, kjer otroci malikajo. V prostoru, ki meri kakšnih dvajset kvadratnih metrov, stojita

V VSAKI ETAŽI ZA VSAKOGAR NEKAJ

- ročne ure, zlatina
- usnjeni izdelki
- na zalogi hladilniki EKA 85 litrov
- novost za gospodinjice: vsakovrstni odeljavniki za posodo in jedilni pribor — izdelani po načrtih Zavoda za napredek gospodinjstva
- vsak dan od 14. ure naprej demonstracije gospodinskih aparatov in potrebščin ter priprava raznih jedil
- velika izbira damskih in moških pletenin
- velika izbira spomladanskih plaščev, oblek, bluz in kril
- uvožene kravate in šali
- velika izbira moškega perila
- moške srajce
- oprema za dojenčke, pletenine, perilo
- tkanine iz čiste svile, satneta, popelini, zefirji, batisti, šifoni, damasti in posteljno perilo
- vse vrste preprog in tekačev
- stanovanjsko dekorativno blago
- velika izbira emaljirane in pocinkane posode
- šivalni stroji

Ze vse blago nudimo potrošniški kredit

Informacije o tem dobite v informativnem oddelku B etaže in pisarni D etaže.

Potrošnike obveščamo!

P-Supermarket je od 1. aprila dalje odprt od 8. do 21. ure. — Zjutraj eno uro prej kot doslej!

PSUPERMARKET

LJUBLJANA, PASAŽ NA AJDOVŠČINI

PARTIZANSKA ZAKLADNICA

Sedem vasi v plamenih

(NADALJEVANJE IN KONEC)

Nemci in ustaši so takoj ko so ugotovili, da so njihove sile prekoračile Kolpo, prenesli ogenj svojega težkega orožja na letališče pri Krasincu. Zaščitne enote letališča so takoj odgovorile. Nemci in ustaši niso pričakovali tako močnega odpora in so se začeli takoj umikati. Pri tem so odigrale svojo vlogo prav protiletalske strojnice, ki so streljale po ciljnih na zemlji.

Toda medtem se je v Adlešičih začelo strašno ropanje in požiganje. Vse, kar niso prebivalci poskrili, je postalo plen ognja ali lačnih roparjev. Pobirali so prte z miz in rjuhe s postelj, vlamljali v omare in se tepili za boljše kose perila in obleke. Po kletah so se napajali z vinom, kar ga niso spili, so ga spustili na tla. Iz hlevov so odgnali živino, ki je lastniki niso utegnili pravočasno rešiti, jo zapregli v vozove in naložili nanje svoj plen, ki so ga potem odpeljali na hrvaško stran. Po hištvu so razbijali, razbrskali postelje, nanosili slame v splotja in zažgali. Goreče snope slame so nosili od skednja do skednja. Nekaj streh so prižgali kar z vžgalicami, saj so bile po večini v vasi samo slamnate strehe. Ljudje, ki so pobegnili zadnji hip, so z bližnjih gričev opazovali, kaj se dogaja z njihovim imetjem. Podivjancem se nihče ni upiral, iz Adlešičev in okolice so se proti nebu dvigali plameni in gosti oblaki črnega dima.

V dobrih treh urah so ustaši in Nemci uničili in izropali sedem vasi: Adlešiče, Purgo, Pobrežje, Velika sela, Mala sela, Gorenjce in Vrhovce. Vse, kar so lahko odnesli, so vzeli s seboj, kar pa je hotelo gorjeti, so požrli plameni. Sedem vasi je v tem času kot izumrlo. Borno imetje, ki so ga ljudje desetletja zbirali in si pritrgovali od ust, je bilo izgubljeno. Vseposod je zavladala žalost, težak duh po pogoriščih in dimu je plaval nad pokrajino. Redke ženske so hodile okoli pogorišč, si otirale solze in iskale, če bi našle kje še kaj uporabnega.

Okoli dvanajste ure je priletelo nad Adlešiče ustaško letalo ter izstrelilo nekaj rdečih in zelenih raket. S tem je opozorilo sovražnikovo vojsko, da prodirajo proti Adlešičem naše enote. To je bila VIII. brigada, ki se je peljala od Črnomlja s tovornimi avtomobili. Kmalu zatem je bilo slišati tudi brnenje motorjev. Nemci in ustaše je prevzel strah in so se začeli umikati, saj so dobro poznali borbenost slovenskih brigad. Z njimi so imeli vrsto slabih izkušenj, od bojev z 18. divizijo v Gorskem kotarju pozimi 1943 na 1944 pa do napada na Bosiljevo poleti 1944.

Kakih 50 vozov z vpreženo govejo živino se je začelo pomikati proti Pobrežju. Na teh vozovih je bil plen iz okoliških vasi. V Pobrežju so ustaši ubili člana Narodne zaščite Jožeta Adlešiča, ki so ga zaježili spotoma. Vrgli so ga v Kolpo, ki ga je čez šest tednov naplavila na Milavčevem slapu pri Sračku.

Borci VIII. brigade so se izkrcali s kamionov med Tribučami in Bedenjem ter peš krenili čez košenice pod Veliko Plešivico proti Velikim selom in Gorenjcem. Ko so prišli do požganih in izropanih vasi, so zagledali sledove strašnega sovražnikovega divjanja. Zato so kljub utrujenosti začeli zasledovati Nemce in ustaše. Odločili so se, da bodo v noči med 22. in 23. marcem napadli in uničili ustaško postojanko v Gornjem Pokuplju, ki je štela kakih 100 dobro oboroženih vojakov. Nalogo so dobro opravili in v silovitem naskoku posadko iztrebili. S tem so delno maščevali požgane vasi. Osmo brigada je s svojo naglo akcijo onemogočila sovražni vdor v globino Bele krajine in s tem rešila prebivalce velikega gorja.

O dogodkih marca 1945 piše v svojih spominih Bojan Fabijan iz Črnomlja:

»Na Belokranjskem vojnem področju v Črnomlju so takoj iz-

dali ukaz za strogo pripravljenost. Vse ustanove, oblastni, vojaški in politični organi so dobili nalogo, naj takoj spravijo na varno arhive, izpraznijo skladišča in poskrrijejo vse, kar ima kakršnokoli vrednost. Bil sem odgovoren za arhiv mestnega

vitelj v Jevnici pri Ljubljani, piše v svojih spominih na te dogodke:

»Zadnji trenutek sem se umaknil proti Bojancem. Bilo je veliko otrok in žensk, ki so bežali pred krvoločnim sovražnikom. Grozeči oblaki dima so

Pa me ni pustila pri miru, hotela je vedeti, kje sem jedel. Večkrat nisem znal odgovoriti. Ko sem nekoč tako mamico vprašal, zakaj je tako dobra z menoj, mi je odgovorila, da ima tudi ona sina, ki mogoče tako kot jaz hodi kje lačen in

Z letališča NOV in POS v Beli krajini odvažajo ranjene v Bari

komiteja SKOJ. Spravil sem ga na varno v skalovje ob obali Lahinje. Nato sem sklicel nekaj skojevcev in jim ukazal, naj čakajo mojih nadaljnjih navodil. Sam sem odšel s tovarišem Maksom Nampljem, članom mestnega komiteja KP, Antonom Maleričem, članom okrožnega poveljstva Narodne zaščite ter Francem Kocjanom, načelnikom Narodne zaščite, v izvidnico. Peljali smo se s kolesi skozi Tribučev v Pribince. Tam smo kolesa poskrili in odšli proti Bukovju. To je gosto zaraščen gozd, kjer bi imeli za vsak primer dobro skrivališče. Prišli smo do Velikih sel pri Adlešičih. Ze prej sem zagledal stebre gostega dima, ki so se s te strani dvigali proti nebu. Slišati je bilo kričanje ustašev, mukanje živine in jok. Približali smo se, kolikor smo se le mogli in videli ustaše v Velikih selih, kako napregajo živino v vozove, streljajo prašiče in kokoši ter nosijo iz hiš vse, kar jim je všeč. Kakih 250 metrov daleč smo se razpostavili v strelsko črto. Oboroženi smo bili z bombami in brzostrelkami. Bil sem srednji in sem dajal povelje, kot da smo večja enota. Kričal sem: »Tretji bataljon Čankarjeve brigade! Pali!« Začeli smo streljati, toda ustaši se niso dosti zmenili za nas. Bili so precej pijani, ker so spotoma odpirali zidance. Reagirala sta samo dva mitraljezca, ki sta začela streljati proti nam, eden iz Vrh nad Velikimi seli, drugi pa z bližnjega hriba Priložnik.

Tako smo odkrili sovražnikove položaje, ki so bili od nas kakih 250 metrov daleč. Nekaj rafalov je usekalo čisto zraven nas. Zato ker iz vasi ni bilo večjega odziva, smo računali, da lahko od blizu napademo pijane ustaše in jih poženeemo v beg. Priplazili smo se jim na razdaljo 25 do 30 metrov v dobro kritje. Sredi vasi so bili ustaši zbrani v gruči in so se ravno gostili s prekajanim svinjskim mesom in žganjem. Izstrelil sem v gručo ves rafal. Ustaši so se pognali v divji beg. Za njimi sem vrgel še eno bombo. Vlekli so za seboj ranjence in mrličke ter plen. Tedaj je priletelo tudi letalo in jih opozorilo na nevarnost.

Kljub strahotam Belokranjci niso izgubili zaupanja v zmago. Ženske so takoj ko je sovražnik odšel, začele gasiti, da bi rešile, kar se še da. Mi štirje smo ostali z bataljonom 8. brigade, v katerem je bilo tudi več Rusov, da bi pomagali pri gašenju. Zatem smo se zbrali na travniku v bližini Adlešičev ter počakali, da je mladina iz Črnomlja pripeljala hrano. Razdelili smo jo borbem in jim podarili zastavo mladinskega aktiva iz Črnomlja.

Partizanski učitelj Miha Vahen, ki je poučeval tedaj v Marindolu, zdaj pa je šolski upra-

oznanjali najstrašnejše. Ze v poldanskim urah sem se vračal, ker nisem več vzdržal v negotovosti. Preveč me je vleklo v Adlešiče in okolico, med dobre belokranjske ljudi, ki so kljub temu, da so sami stradali, vse delili z nami. Bal sem se že vnaprej prizora, ki ga bom videl. Nisem še vedel, kaj vse so sovražniki uničili. Na poseki bližnjega hriba sem obstal. Podoba je bila strašna, vse je bilo požgano in razdejano. Trdo delo več rodov pridnih rok je izgnilo. Na pokopališče so nosili mrtve naše borce. Stopim do Tojaginovega pogorišča. To je bila prej najlepša hiša v vasi. Ljudje brskajo po pepelu, če bi našli še kaj uporabnega. Zagledala me je Gotnarjeva Franca in zaklicala:

»Pozdravljeni, naš učitelj!«

Zelo me je skrbelo, kako me bodo po teh dogodkih ljudje sprejeli. Toda njihova zavest in odkritost so me nadvse presepetile. Povsod so me vabili, samo da sem spet tukaj. Iz oči so mi brali vprašanje, kam naj zdaj grem. Rekli so mi, da ne grem nikamor, da bo že nekako šlo. Pozdrav belokranjske žene me je globoko ganil. Ni me sram priznati, da sem imel solze v očeh. Sel sem dalje po vasi. Razdejanje na vsakem koraku, ruševine, pogorišča, smrad in dim, sredi vasi pa plapolala slovenska zastava.

Zvečer smo se zbrali pri Gotnarju v Adlešičih. To je bila ena izmed redkih hiš, ki je sovražni ogenj ni upepelil. Mnogo se nas je zbralo na pogorišču. Otroci so jokali ozeblji in lačni, pobegla živina je mukala in iskala hleve, ki jih ni bilo več. Zbrali so se brezdomci in iskali drug od drugega tolažilne besede. Gotnarjeva mama je neke staknila nekaj krompirjev ter jih skuhalo v neslanem in nezabeljenem kropu. Sedeli smo za veliko hrastovo mizo in lovili redke koščke krompirja. Med borno večerjo se odprejo vrata in v izbo pokuka kuštrava glava nekega hrvaškega partizana. Če vemo, kje je njegova enota, je tiho vprašal, saj je vedel, kaj so ti ljudje prestali. Vsi smo ga samo gledali. Tedaj pa vstane izza mize sključena stara žena, Gotnarjeva mama, odloži žlico in jo ponudi priščecu. Rad jo je vzel in se nam pridružil.

Takšna je bila belokranjska mati, ki je dala žlico partizanu v roke v najtežjih trenutkih. Kolikokrat si mi prav ti, belokranjska mamica, odrezala kos kruha. Ko sem po pouku zapuščal šolo, si me večkrat klicala in vprašala:

»Učitelj, ste že jedli?«

Kolikokrat sem ji pritrtil, čeprav ni bilo res, saj sem vedel, da tudi sama nima ničesar.

bos, pa mu druga mati ponuja jesti, da bo laže prestal vojno viхро.»

Adlešičani vsako leto 22. marca praznujejo skupaj s prebivalci bližnje okolice svoj krajevni praznik. Tako tudi letos ob dvajsetletnici teh dogodkov. Praznujejo svoj praznik kot spomin na prestano gorje in kot spomin na žrtve, saj je odtod padlo 96 borcev.

Alojz Cvitkovič

Obvestilo naročnikom

Kar so drugi napravili že mesec ali dva prej, to bomo morali storiti tudi mi. Ta misel je prevečala člane uredniškega odbora »TV 15«, ko so na seji dne 16. marca 1965 razpravljali o vsebini lista, njegovi razširjenosti med članstvom, o smernicah in napotkih, da bi list prišel do slehernega člana ZZB, ter o proračunskem stanju v letošnjem letu.

Ze dolgo prej smo razpravljali in iskali rešitev, kako kriti povečanje materialnih stroškov. Papir se je letos podražil za 50 odstotkov, za 12 odstotkov so se podražile tiskarske usluge, stroški za razpošiljanje pa so se dvignili kar za 90 odstotkov. Razen tega smo si tudi na jasnem, da bo zunanja subvencija glede na povečanje stroškov premajhna. Zato smo se, dragi naročniki, s težkim srcem odločili za zvišanje naročnine na 1200 dinarjev letno.

Naš list izide štirikrat na mesec in bomo torej do konca leta izdali 52 števil. Mesečna naročnina bi znašala torej 100 din, vsaka številka po 25 din. To je nekaj manj kot stane vsaka številka drugih časopisov.

Kar se tiče vsebine, se zavedamo, da jo bomo morali še izboljšati. Skušali bomo tudi povečati obseg lista — kljub težavam s papirjem — in narediti še marsikaj, da bi vam bil list čimbolj všeč.

Upamo, da nas boste razumeli. Viri naših dohodkov so naročnina in oglasi, kar smo podrobno razložili v eni izmed prejšnjih števil, v članku »Da se bomo bolje razumeli«. Radi bi objavljali še več objav, da nam ne bi bilo treba podražiti lista in vas s tem spravljati v slabo voljo. Toda ob položaju, kakršen je trenutno v gospodarskih organizacijah, imamo kaj malo upanja, da bomo z oglasi zbrali potrebno vsoto.

Letos smo za vas pripravili tudi nagradno žrebanje. Po 15. maju boste zvedeli, kdo izmed vas bo srečni dobitnik.

Dosedanjo naročnino v višini 800 dinarjev smo že zbrali prek pošt. Vsem tistim, ki so vplačali vso dosedanja naročnino, sporočamo, da bodo njihova imena v »bobnu sreče«. Zato pa tistim, ki iz raznih razlogov niso prek pismonoš plačali naročnine, svetujemo, naj to takoj storo. Do žrebanja jih namreč ne bomo posamič opominjali. Prav tako svetujemo naročnikom, ki ne plačujejo naročnine prek pošt, naj jo plačajo čimprej.

Razliko 400 dinarjev med novo in staro naročnino bomo zbirali prek pošt šele meseca oktobra. Lahko pa še pred tem tudi sami nakažete razliko.

UREDNIŠTVO IN UPRAVA
LISTA »TV 15«

Rešil me je češki kmet

Ko bom opisoval svoje doživljanje med vojno, zlasti pa tiste, ki so mi najbolj ostali v spominu zaradi strahot, moram začeti z opisom, kako sem prišel k partizanom.

Jeseni 1944 sem odšel v NOV. Pred tem sem nekaj časa bil terenski aktivist. Nemci so zame zvedeli zaradi izdajstva in da me ne bi zaprli, sem raje odšel od doma. Pustil sem ženo in dvoje nedoraslih otrok.

Po prihodu k partizanom so me kot rudarja, vajenega ravnati z eksplozivom, poslali v neko minersko enoto v Zgornji Savinjski dolini. Nastali so za nas težki časi. Od vseh strani so nas tisto jesen in zimo napadali Nemci in njihovi pomagači. Povrh sem se še ponesrečil, ko sem iskal seno za konje. Padel sem s kozolca, si poškodoval čelo in oko, tako da sem hodil z obvezano glavo in videl samo na eno oko...

Dne 17. decembra 1944 smo taborili na Veliki planini. Napadli so nas Nemci, vseposod je pokalo, nenadoma pa zaslišim za seboj nemški poziv za vdajo. Planili so name in me zvezali, potem pa odgnali v Kamnik v zapor. Tam so me zasliševali in hudo pretepali. Ze naslednji dan so me skupaj z drugimi prepepljali v Begunje, kjer so nadaljevali z zaslišanjem in mučenjem. Dne 27. januarja 1945 so nas odgnali na postajo in poslali v taborišče Mauthausen. Štiri dni smo se vozili v zaprtih živinskih vagonih brez hrane in vode in edino, kar smo slišali, je bila pesem koles in tračnic.

Na postaji, odkoder smo šli v taborišče, so nas sprejeli s psokvami, udarci in kričanjem. Tako sem se znašel na bloku 23. Z našega bloka nas niso pošiljali na delo, posebno nas ne, ki smo bili ujeti kot borci NOV. Vedeli smo, da so naš blok postavili poleti 1944 z namenom, da bi tukaj še bolj pobijali ljudi kot drugod. Odevec bi bilo posebej pisati, kako so na tem bloku smrti ravnali z nami. Posledice so se kmalu pokazale. Mrličev je bilo vedno več. Nemci so uživali, ko so nas cele noči puščali gole na mrazu. V barakah smo ležali na tleh v nepopisni gneči. Le enkrat na teden so nas nagnali ven, prostore pa razkužili s karbolom.

Konec februarja 1945 je bila Rdeča armada le še kakih 100 km od nas. Zdej nismo smeli več niti k oknu. Prebijali smo zimo in upali na boljše čase...

Ze takrat, ko so me ujeli, sem mislil ves čas, kako bi zbežal, vendar ni bilo prave priložnosti. Proti koncu marca 1945 so začeli med nami poizvedovati, kakšen

poklic ima kdo. Posebno so potrebovali rudarje. Pomislil sem, da se mi ponuja priložnost. Ze so nas zbrali na dvorišču in povpraševali po rudarjih. Zbralo se nas je kakih 500 mož, dali so vsakemu pol obroka kruha in 5 dkg salame, kar naj bi zadostovalo za dva dni. Nato so nas v koloni odgnali proti postaji Linz. Spet smo bili v živinskih vagonih. Peljali smo se mimo Buchenwalda in se ustavili kakih 8 km od tega taborišča na postaji Gera Elstern. Izgnali so nas v veliko lopo, kjer so bile postelje v nadstropjih, dobili smo grizljaj kruha in margarine. Naslednji dan smo dobili orodje in začeli delati. Vse naslednje dni smo vstajali ob petih, delali od šestih do dvanajstih in od dveh do šestih. Dvornar je bil seve brez kosila. Iskali smo korenine v zemlji, trgali travo in si iskali lanske sadje. Po enainvajsetih dneh nas je od 500 ostalo le še kakih 200. Drugi so pomrli od lakote, naporov ali pa so jih pobili stražarji. Vsak dan je tudi kdo poskusil zbežati. Dosti so jih stražarji ponovno ujeli in jih pred nami za opozorilo postrelili. Mrliče smo zakopavali v skupne grobove, pred tem pa posipali s klorom in karbolom. Kljub temu so trupla razpadala in širila neznosen smrad.

Dne 16. aprila so nas zjutraj pognali na zborna mesto. Kmalu smo se podali na pot, zdaj peš. Hodili smo skozi gozd, nismo več vedeli, kje smo. Kdor je na poti omagal, je končal pod strelom stražarjev ali pa so ga prebodli z bajoneti. Tisti, ki so razumeli nemško, so pripovedovali, kako stražarji govorijo, da je za nas škoda nabojev.

Hodili smo skupaj stari znanci Franc Vozelj, Ivan Kokol iz Zagorja in jaz. Tedaj sva jaz in Kokol rešila Vozlja, ki je omagal. Držala sva ga vsak s svoje strani in mu pomagala, da ni padel. Z nami je bil tudi Urbanija iz Zagorja.

Tako smo 19. aprila prišli v mesto Mamin. Zaprli so nas v neko dvorano, kjer smo bili dva dni brez hrane in vode. Tretji dan so gestapovci prignali nekakšne civiliste, ki so nam prinesli nekaj malega kruha. Gestapovci so ga metali med nas in ves se je porazgubil in zdobil pod našimi nogami. Redko kdo je ujel kako skorjico. Toda do naših udaj se prišla češka govorica. Zdej smo se mi trije dogovorili za pobeg.

Skupaj je bilo preveč tvegano, zato smo sklenili pobegniti posamič. Na pot smo krenili 27. aprila ponoči. Izkoristil sem priložnost, skočil v grmovje in počakal, da so šli drugi mimo, potem pa sem se skrill drugam. Naslednji dan je pobegnil Kokol, za njim Vozelj, nato pa še pokojni Jože Urbanija.

Tisto noč, ko sem pobegnil, sem ostal sam v gozdu blizu kmetije Ludvika Križeka, kot sem kasneje ugotovil. Zjutraj je bilo megleno. Odšel sem proti naselju. Kar opazim, kako nekdo pri koritu napaja živino. Prosil sem ga za vodo in kruh. Vprašal me je, če sem eden izmed tistih, ki so bili zaprti v dvorani. Potrdil sem mu, nato pa sledil v hlev. Tam mi je pokazal, kam naj se skrijem. Zlezal sem pod jasio, on pa me je pokril s steljo.

Kmalu zatem sta prišla na kmetijo dva esesovca. Kričala sta nad kmetom, da skriva bandite. Kmet je seve zanikal, nakar sta odšla. Mene je kmet nato skrill drugam, pod krmo. Nenadoma sta se esesovca vrnila in vse prebrskala, med drugim tudi moje prejšnje skrivališče. Vse kupe krme in stelje sta prebodla s koli. Tudi dihati si nisem upal, da me ne bi slišala. Srce mi je bilo, kot bi tolkli bati. Preden sta esesovca odšla iz hleva, sta se še pošalila s kozo, privezavano zraven mojega skrivališča. Nekaj časa sem še ostal skrill, ves otopel in prestrašen, slišati je bilo samo sopihanje živine. Tako strašno mi je bilo, da ne bi več dolgo zdržal. Tedaj pa je prišel kmet Križek, me poklical in povedal, da je nevarnost minila. Povedal mi je tudi novice.

Za prvo silo sem se najedel in napil kar v hlevu, toda vse sem takoj izbruhal. Križekova žena je še tisti dan odšla po nekega zdravnika, ki je bil zaveden Čeh. Zdravnik je kmalu prišel s Križekovo ženo. Vprašal me je, odkod sem doma. Za Trbovlje sicer ni vedel, spominjal pa se je Celja, ker je bil tam leta 1938, ko je potoval po Sloveniji. Pri Križekovih so me oblekli in obuli, me očistili uši in nahranili, seveda počasi. Dne 30. aprila pa so me s kurirjem poslali na osvobodeno ozemlje. 1. maja sva se s kurirjem javila štabu partizanov v Budjevicah. Tam sem srečal prijatelja Vozlja in Urbanijo, naslednji dan pa še Kokola. Krepko smo si stisnili roke in se objeli, ker smo se srečno rešili.

Potem so vsakogar izmed nas poslali na počitek in okrevanje. Jaz sem tako prišel v Bukovino k učitelju Vojtuhu Kouklu, kjer sem bil do 22. maja, ko sem se vrnil v domovino.

Drago Zakonjšek

Vojaska znanost in tehnika

Vojaska znanost in tehnika

Vojaska znanost in tehnika

ALI VESTE...?

... koliko je bilo slovenskih domobrancev med zadnjo vojno?

Domobranstvo v Sloveniji se je razvilo po italijanski kapitulaciji. Ze sredi decembra 1943 je bilo v nekdanji Ljubljanski pokrajini pet domobranskih bataljонов. Nemci so maja 1944 domobranstvo temeljito reorganizirali: ustanovili so štiri udarne bataljone (kasneje še dva), razen tega pa so po postojankah imeli še 65 čet. Tako je njihova kvadrilinska vojska narasla na kakih 12.000 mož.

V Slovenskem primorju so novembra 1943 ustanovili tako imenovani »Slovenski narodni varnostni zbor«, ki je poleti 1944 združeval petnajst domobranskih čet z 2000 pripadniki. Po uničenju domobranske posadke v Črnem vrhu nad Idrijo pa je moč primorskega domobranstva čedalje bolj slabela. Po reorganizaciji — jeseni 1944. leta — je domobranstvo na Primorskem imelo štiri, spomladi 1945. leta pa le še tri bataljone slabega in nezanesljivega vojaštva.

Na Gorenjskem se je belagarda šele konec 1944. leta preimenovala v »Gorenjsko domobranstvo«, razmeščeno v 47 postojankah.

»Frühlingsanfang« — »Začetek pomladi«

ČETRTO NADALJEVANJE

V naslednjih dneh je prednji del prve kolone spretno manevriral med Poljansko in Selško dolino ter se izogibal nemškim bojnim skupinam, ki so preiskovale in križarile po tem terenu. Naposled pa je neka nemška kolona le presenetila italijansko brigado »Antonio Gramsci« nad Javorjem in jo razbila.¹²

Nič bolje se ni godilo drugi koloni, ki so jo Nemci 23. marca zvečer pred Martinj vrhom potisnili nazaj proti Črnemu kalu. Naslednjega dne so se Nemci pojavili z vseh strani in takrat je poveljstvo škofjeloškega odreda, namesto da bi se s kolono skušalo prebiti, sprejelo napačen sklep: borci naj se, kot vedo in znajo, rešujejo po skupinah.¹³ Posledica tega nepremišljenega sklepa se je pokazala že takoj po končani ofenzivi: od odreda je ostalo le še pol moštva.

Najhujši poraz je bil namenjen tretji koloni, ki so jo sestavljale Kosovelova brigada, italijanska brigada »Triestina«, enote gorenjskega vojaškega področja, neoboroženci, aktivisti in mnogi civilisti. Kolona bi morala zaviti čez Farji potok proti Selški dolini, zgodilo pa se je drugače: prvotni načrt je upošte-

vala le brigada »Triestina« in se srečno prebila čez Selško dolino in Jelovico v Bohinj, glavna kolona pa je samovoljno spremenila smer in po globokem snegu krenila nad Davčo proti Poreznu — 1622 metrov visokemu hribu, ki leži med Cerknim in Baško grapo. To je bila prva napaka štaba Kosovelove brigade in poveljstva gorenjskega vojaškega področja.

Ko je kolona ob zori prispela na smrt izmučena na Porezen, so se borci in drugi razšli po bunkerjih in podzemskih kavernah, da bi legli k počitku. Porezen namreč leži ob nekdanji italijansko-jugoslovanski meji in je poln utrdb in manjših vojašnic, vkopanih v zemljo.

Na ožjem sektorju Porezna se je ustavil 3. bataljon Kosovelove brigade in zasedel položaje proti Cerknemu, severna pobočja Porezna je zasedel 2. bataljon, na območju k. 1541 se je nastanila štabna četa Kosovelove brigade in enote gorenjskega vojaškega področja, še bolj proti severu — na območju k. 1512 — pa 1. bataljon Kosovelove brigade.¹⁴

Zjutraj ob osmih — bilo je že 24. marca — se je iz smeri Davče bližala proti Poreznu kakih 150

možna sovražnikova bojna skupina, ki pa je zaseda 1. bataljona, čeprav jo je bila opazila, ni napadla. To ji je bil prepovedal eden izmed članov štaba brigade. Bilo je megleno, sovražnikova skupina pa se ni pomikala naravnost proti zasedi, temveč bočno in zato je vodstvo brigade

jih je bil doživel IX. korpus ves čas svojega obstoja. Čeprav štivilo žrtev ni ugotovljeno, sodijo, da se jih je izmed kakih 1000 borcev, ki so 24. marca zjutraj bili na območju Porezna, rešilo na Jelovico in v Bohinj največ pol, druge pa so Nemci potolčili in jih nekaj takoj postrelili, naj-

stavilo pred tem: uničenje glavne IX. korpusa. Izmed enajstih brigad, kolikor jih je takrat delovalo na Gorenjskem in Primorskem, je prvi del sovražnikove ofenzive — »Frühlingsanfang« — zajel le tri: Kosovelovo, tržaško in »Antonio Gramsci« ter škofjeloški odred.

menilo, da jih sovražnik ne bo opazil in bo najbolje, če ga puste pri miru. To je bila že druga huda napaka tega dne.

Zgodilo pa se je povsem drugače. Sovražnikova bojna skupina je zasedo obšla in neopazno prodrla na greben med trig. 1622 (Porezen) in kakih tisoč metrov oddaljenim vrhom s koto 1541 ter napadla speče borce. Sovražnikov napad je borce tako iznenadil, da ni nihče izmed njih mislil na odpor in so se razbežali na vse strani.¹⁵ Najhuje pa je šele prišlo. Na ožjem območju Porezna (trig. 1622) je v eni izmed podzemskih vojašnic počival skoraj ves 3. bataljon Kosovelove brigade. Komisar bataljona ni pustil borcem ven na položaje¹⁶ in tako so Nemci skoraj ves bataljon ujeli, ga odpeljali v vas Jesenico in tam po skupinah postrelili 96 borcev. Rešila sta se le dva: eden se je ponoči v hlevu, kamor so jih bili Nemci zaprli, zaril v gnoj, drugega pa so Nemci med pobijanjem slabo zadeli in je; čeprav hudo ranjen, ostal živ.¹⁷

Odpor s k. 1316 in k. 1512 je sovražnik dajal le 1. bataljon Kosovelove brigade in skupina borcev iz gorenjskega vojaškega področja z njegovim komandantom Albinom Drolcem-Krtino na čelu. Bataljon je na položajih vztrajal vse do noči, nato pa se je z ostanki drugih enot, ki so jih bili Nemci razbili na Poreznu, umaknil po severnih pobočjih proti sedlu med Baško grapo in Selško dolino, odtod pa čez Jelovico in mimo Bohinjske Bistrice na Uskovnico.

Poraz na Poreznu je nedvomno najhujši izmed vseh, kar

več pa se jih je razbežalo in so se kasneje večinoma ponovno vrnili v svoje enote.

S tem pa nemška ofenziva na Gorenjskem in Cerkljanskem še ni bila končana. Nemci so sicer že do 24. marca preplavili vse ozemlje, ki so ga nameravali osvojiti v prvem delu svoje ofenzive, vendar so njihove enote ostale na tem sektorju še skoraj štirinajst dni. Nemci so po vseh večjih naseljih vzpostavili močne postojanke, njihove kolone in patrolje pa so neprestano križarile sem ter tja in iskale partizanske skladišča in bolnišnice ter ropale.

Nekatere nemške enote so odšle novim nalogam nasproti, še preden se je končala ofenziva. Med temi so bile 14. SS divizija, ki se je vrnila nazaj na Štajersko, 13. SS policijski polk in 17. SS policijski polk, ki je čez Vrhniko in Velike Lašče krenil na Kočevsko. Hkrati s tem pa je 26. marca s Cerkljanskega odšel skupno s posadkami dolomitskih domobranskih posadk tudi domobranski 2. bataljon z Rakeka, ki so ga čez Idrijo poslali na sektor Črna vrha in Zadloga.

Na Cerkljanskem se je sovražnikova ofenziva končala šele 5. aprila z odhodom posadke iz Cerknega v Idrijo in Poljansko dolino, na Gorenjskem pa dva dni kasneje, ko so se zadnje enote 14. SS divizije umaknile z Jelovice.¹⁸

Je nemška ofenziva uspela?
Nemci so v prvem delu svoje ofenzive prizadejali IX. korpusu hud poraz, vendar njihova ofenziva — gledano v celoti — ni dosegla cilja, ki si ga je bilo nemško policijsko poveljstvo po-

stavilo pred tem: uničenje glavne IX. korpusa. Izmed enajstih brigad, kolikor jih je takrat delovalo na Gorenjskem in Primorskem, je prvi del sovražnikove ofenzive — »Frühlingsanfang« — zajel le tri: Kosovelovo, tržaško in »Antonio Gramsci« ter škofjeloški odred.

»Po spopadu z nemško zasedo na Martinj vrhu ni bilo več enotnega poveljevanja, kajti v tem boju je bil huje ranjen tudi odposlanec štaba korpusa Rudi Kodrič-Branko.
»V kasnejših dneh so se te skupine potikale med Poljansko in Selško dolino, marsikatero izmed njih pa so Nemci zaočili in jo razbili. Tako je 5. aprila nad Selško dolino padel tudi komandant škofjeloškega odreda Oto Vrhanec-Blaž Ostrovrhar.

»Relacija štaba 30. divizije z dne 15. aprila 1945. (Arhiv Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani)

»Prav tam.
»Po pripovedovanju očividcev in po poročilu partijskega komiteja 30. divizije z dne 21. aprila 1945 (Arhiv IZDG v Ljubljani), v katerem je navedeno, da je bil ves bataljon uničen zato, ker je bil komisar bataljona gestapovec in ni nikogar pustil na položaje. Tega komisarja so v zadnjih dneh vojne ujeli in mu sodili.

»Crtomir Sinkovec: Samo dva sta ostala živa... (Borec 1959, str. 593).

»Informativna in dnevna poročila glavnega štaba Slovenije od 20. marca do 10. aprila 1945. (Arhiv IZDG v Ljubljani)

»Kosovelova brigada je po tej ofenzivi imela le še dva bataljona, ker je od njenega 3. bataljona ostalo samo nekaj borcev. Toda tudi v prvih dveh bataljoni je bilo mnogo pogrešancev: v prvem 34, v drugem pa 32 borcev. V vsej brigadi so po ofenzivi pogrešali — vključno s 3. bataljonom — 163 borcev; le za tri borce je bilo zanesljivo ugotovljeno, da so padli, štirje pa so bili ranjeni.
»Škofjeloški odred je imel po ofenzivi le še 110 borcev. Od inženirskega bataljona 31. divizije, v katerem je pred ofenzivo bilo 170 borcev in ki se je v tistih dneh umikal skupno s škofjeloškim odredom, se je do 5. aprila 1945 vrnilo v glavno divizije le 40 borcev.

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

Podatkov k današnji fotografiji nimamo. Vendar bi se dalo sklepati, da je fotografija nastala poleti 1944. Skupina partizanov, oblečenih v angleške uniforme, sedi in se pomenjuje, najbrž na gradbišču neke partizanske tehnike v gozdu. Bralce, ki o tem kaj vedo, prosimo, naj nam pošljejo podatke o današnji fotografiji.

BILO JE PRED DVAJSETIMI LETI. RDEČA ARMADA, KI JE NEZADRNO PRODIRALA ČEZ POLJSKO IN VZHODNO NEMCIJO PROTI BERLINU, JE V ZADNJIH STIRIH MESECIH VOJNE UJELA 800.000 NEMCEV, KAK MILIJON PA JIH JE BILO MRTVIH. V PRVIH DNEH MARCA SO TUDI AMERICANI PRESLI REN PO NEPOSKODOVANEM MOSTU PRI REMAGENU IN NATO V PORURJU OBKOLILI IN UJELI 325.000 NEMSKIH VOJAKOV

salonu novega glavnega stana so priredili skromno slovesnost. Hitler si je dal pripeljati skupino berlinskih fantaloni, ki so se bili odlikovali med bombardiranj. Nato pa je zavel proti vrsti, v kateri so stali Göring, Keitel, Dönitz, Göbbels, Bormann ter nekateri oficirji in funkcionarji. Stisnil jim je roke in odsotno poslušal čestitke, ki so mu jih nekako topo izrekli.

»To se je dogajalo ob sedmih zvečer,« je pripovedoval Keitel. »Imeli smo le še toliko časa, da smo se naglo umaknili v bunker. Ameriško letalstvo je namreč na svoj način proslavljalo Hitlerjev rojstni dan...«

»NIKAMOR NE POJDEM!«
Tako sta minila še dva dneva. Göring je odpotoval v Berchtesgaden, Himmler pa v Hamburg. Po cestah, ki so peljale na zahod,

skimi zidovi. Poročanje o vojaškem položaju je potekalo tako kot običajno in ni dajalo nobenega razloga za radost. Nato so se prisotni dvignili, da bi odšli. Hitler je zadržal Keitla in Bormanna. S praznim pogledom se je ozrl nanju, nato pa nepričakovano rekel:

»Nikamor ne pojdem...«
Presenečenje. Osuplost. Vsi vojaški načrti, predvsem pa protiofenziva 12. armade, so sloneli na odločitvi, da Berlin prepuste njegovi usodi. Ostati v Berlinu in braniti ga je pomemilo nov preobrat.

Keitel mu je to dokazoval, Jodi pa ga je podprl. Enakega mnenja so bili tudi Göring, Dönitz in Himmler, ko so jih o tem obvestili po telefonu. Razgovor, ki ga poznamo do vseh podrobnosti, je trajal polne tri ure. Prvič v

Hitler je nato sam pripravil sendviče in svojemu maršalu prinesel še pol steklenice konjaka. Bil je miren kot vsakdo, ki se odloči za samomor.

V PRIHODNI STEVILKI:
Z 12. armado nad Ruse — Je bil Hitler sploh še priseben? — Berlin v agoniji — »Hitler je mrtev!«

Nad porušeni Berlinom so zavihrale sovjetske zastave

»HITLER JE MRTEV!«

Labe, naj bi krenila v napad in v bok napadla ameriške bojne skupine, ki so prodirale prek Saške in Bavarske. Rusi so sicer naglo prodirali z nasprotne strani proti Berlinu, toda v tem primeru je bila obramba prestolnice manj pomembna kot pa ohranitev celovitega nemškega ozemlja. S Hitlerjem so se strinjali tudi vsi njegovi vojaški svetovalci.

Dvajsetega aprila je fuhrer obhajal svoj rojstni dan, v kolekdarjih je bil ta datum označen z debelimi rdečimi črkami, toda v nemških mestih ni bilo več oken, na katerih bi lahko pritrtili zastavice. Le v upoštevenem

Hitlerjevem življenju se je zgodilo, da je več poslušal kot pa govoril. Sploh ni ugovarjal, pa tudi jezil se ni, le od časa do časa je ponavljal:

»Moj sklep je dokončen in ga ne mislim spremeniti.«

Keitel se je naposled uklonil: »S tem so nastale povsem nove razmere, ki jih bova z Jodlom še proučila. Krenil bom v 12. armado in videl, kaj se da še storiti za Berlin. Nemudoma bom odpotoval.«

»Prav,« je odgovoril Hitler. »Pred tem pa vam ne bi škodovalo, če bi vzeli kaj za pod zobe.«

HITLERJEV ROJSTNI DAN

Nemško poveljstvo je predvidevalo, da bodo zavezniške sile razkosale Nemčijo na dva dela in zato je Keitel predlagal Hitlerju, naj bi pristal na organiziranje dveh con, A in B ali severne in južne. Ostanke velikoga rajha ob Baltiku, del Vzhodne Pruske, Dansko, Norveško, Hannover in Hamburg naj bi združili pod poveljstvom admirala Dönitza, medtem ko naj bi druga taka cona, v katero bi vključili Bavarsko, Avstrijo in severno Italijo, postala nacionalna trdnjava, katere obramba bi bila spričo visokih planin močno olajšana. Poveljstvo nad to cenno naj bi prevzel osebnost Hitler. Berchtesgaden, simbolično mesto, naj bi postal središče nacionalsocializma.

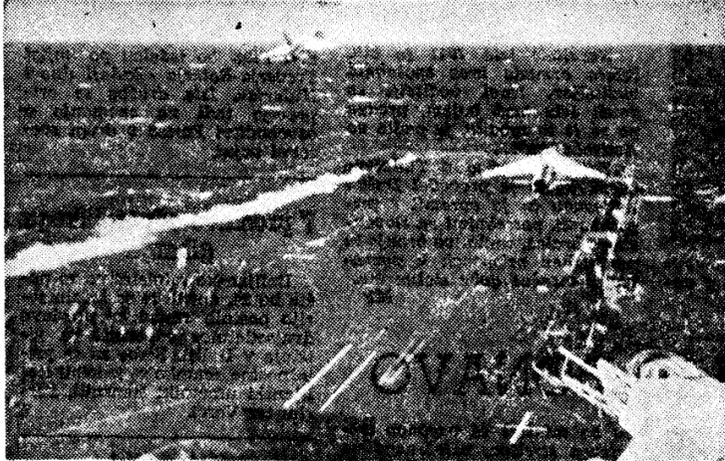
Ko so te predloge sporočili

Vojaška znanost in tehnika

Vojaška znanost in tehnika

»NOUVEL OBSERVATEUR«
O VODITELJIH JUŽNOVIET-
NAMSKIH UPORNIKOV IN
NJIHOVI POLITIČNI USME-
RITVI.

Kdo so voditelji osvobodilnega gibanja v Južnem Vietnamu

Ameriški lovci in bombniki so z letalonosilk »Hancock«, »Ranger« in »Coral Sea« vzletali v napad nad Canh-Hoa. Tri izmed teh letal se niso več vrnila na krov svojih matičnih ladij

Ko je marca 1962 Fronta nacionalne osvoboditve Južnega Vietnama imela svoj prvi kongres, so delegati izpolnili za predsednika Fronte Nguen Nu Toa, ki je bil nedavno pred tem pobegnul iz zapora, za generalnega sekretarja pa profesorja Nguen Van Hieua. Prav tako kot ta dva je večji del članov centralnega komiteja pripadal Kongresu miru, provietnamski organizaciji. Nobeden izmed njih pa ni član komunistične organizacije. Hieua imajo za prokajtaško usmerjenega, vsi drugi pa so progresisti.

ODPRTA VRATA

V centralnem komiteju je predvidenih 55 mest, toda na prvem kongresu so sklenili, naj 23 mest ostane nezasedenih za tiste, ki bi se želeli kasneje priključiti organizaciji. Prav zato Fronta še ni sestavila začasne vlade, da ne bi bilo treba strogo in ostro določiti stališč in da bi s tem ostalo več možnosti za razširitev organizacije z zagovorniki drugačnih stališč.

Najbolj zanimiva pa je vse-kakor proklamacija kongresa, ki je zelo jasno revolucionarna v gospodarskem in socialnem oziru, hkrati pa napoveduje v zunanji politiki premik v smeri nevtralnosti, torej k precej bolj neodvisni politiki, kot pa jo ima Sever. Cilj Fronte ni več, kot decembra 1960. leta, združitev obeh con, temveč neodvisnost Južnega Vietnama, ki naj bi vzpostavil diplomatske odnose z vsemi državami in sprejel pomoč raznih držav in režimov z željo, »da osnuje območje miru, v katero naj bi se razen Južnega Vietnama vključila še Laos in Kambodža«.

Zanimiva je tudi izjava uradnega predstavnika Fronte, ki je bila avgusta 1963. leta objavljena v pariškem »Mundu«:

»Mi se že dolgo zanašamo na pomoč Severa. Se raje pa vidimo, če naše zadeve rešujemo južnjaški sami med seboj... Ta pomoč ne more postati odločilni element našega boja... Nismo se dolga leta borili zato, da bo-

mo naposled eno oblast nadomestili z drugo. Nihče izmed nas ne more dovoliti takih odnosov, s katerimi bi bili odvisni od Severa...«

George Pinchenier, ki je bil dva tedna proti svoji volji »gost« Vietkonga, je dva meseca kasneje pisal v »Mundu«, da je ta organizacija zelo prepojena z marksizmom-leninizmom, vsaj kar zadeva nižji poveljniški kader.

So pa tudi drugačni nazori. Neki kanadski duhovnik, ki je več mesecev živel v po Vietkongu nadzorovanih conah, je oktobra 1964 izrazil mnenje, da je med borci in pristaši Fronte le kakih deset odstotkov komunistov.

Ali politično usmerjenost sedanje Fronte lahko primerjamo z Vietminhom iz 1945. do 1954. leta? Pisec članka je septembra 1946. leta prebil nekaj časa med borci v dolini Žonk. Ko so ga sprejeli člani centralnega komiteja, je opazil, da je vodilna ekipa zelo raznovrstna in da sta v njej razen progresistov in nacionali-

stov tudi neki duhovnik in komunist Ung Van Kiem, ki je kasneje postal zunanji minister v vladi Severnega Vietnama. Zelo podoben je tudi sedanji centralni komitej: progresist Tho je zamenjal Tuana, komunisti so precej nezapaženi, več pa je predstavnikov raznih verskih struj.

MOČ FRONTE

Po zahodnih podatkih Fronta nacionalne osvoboditve nadzira več kot pol Južnega Vietnama. Na robu Saigona deluje kakih 6000 borcev, sicer pa je v njeni vojski kakih 30.000 sodobno izurjenih in oboroženih borcev (imajo celo breztrajne topove, težke mine in v vse vrste avtomatičnega orožja) in 120.000 drugih borcev, katerih število pa se lahko na željo glavnega štaba še poveča.

Kakšni so ti borci? Kdor je gledal film, ki so ga bili predvajali na francoski televiziji, je lahko ugotovil, da so ti borci s svojimi nenavadnimi kapami, kmečkimi bluzami iz konoplje ali haljami iz črne svile zelo podobni borcem Nake, proti katerim se je francoska armada borila dolgih osem let.

Ti borci se čedalje pogosteje združujejo v enote tipa bataljona. Strategija Fronte nacionalne osvoboditve je nedvomno prešla prvi dve fazi revolucionarnega vojskovanja (mali odredi za subverzivne akcije), stopila v tretjo (ustanavljanje velikih enot) in se približuje četrti (splošna protiofenziva).

Pogosto se sprašujejo o tem, kdo pomaga Fronti. To pa sploh ni pomembno. Celotno Američani menijo, da le pet do deset odstotkov pomoči prihaja s severa, kar pa ni odločilnega pomena. Nihče ne verjame, da bi se pritisk Fronte v večji meri zmanjšal, če bi med borci na jugu in »Ho Ši Minhovo stezo« v Laosu postavili podobno pregrado, kot je bila Mauriceova črta v Alžiriji.

Ameriško letalstvo lahko bombardira ozemlje severno od sedemnajstega vzporednika, ki ga je že meter za metrom fotografiralo, vendar to ne bo spremenilo potek bojev. Poveljstvo Vietkonga bo med kmeti vselej našlo dovolj borcev, vladne enote pa bodo izgubile toliko orožja, kolikor ga bo potreboval njihov sovražnik.

V besedi ...

STROJ ZA UMIVANJE KROČNIKOV je novost, ki je še prekratkih v naših vojašnicah n. bilo. Stroj umije na uro tisoč kročnikov. Zato sedaj v vojaških kuhinjah potrebujejo manj ljudi, pa tudi čistoča je večja.

POLJSKA ARMADA, ki slavi kot svoj praznik obletnico prve bitke, ki se je je 1943. leta udeležila 1. poljska divizija na vzhodni fronti, je med drugim opremljena tudi z amfibijskimi transporterji za pehote.

Stevo Virag:

BILA JE MED PRVIMI ŠTIRIMI SLOVENKAMI

Čez nekaj dni smo zvedele, da so jih ustrelili v Starem piskru v Celju. Zvedele pa smo tudi, da so se obnašale junaško. Delejeva Marta si je pred ustrelitvijo strgala obvezo z oči in je ves čas, dokler se ni zgrudila mrtva, pela slovenske narodne pesmi. Pripomniti moram, da se je vsa Delejeva družina ves čas vojne junaško zadržala in je dala mnoge žrtve: Marta je bila ustreljena v Starem piskru v Celju, Rado je bil ustreljen kot talec v Mariboru, oče je umrl v taborišču na Bavarskem, mati pa je umrla v taborišču Auschwitz. Ostal je le Stanko, ki je bil v partizanih.

V tistem času, ko so aretirali nas, je bilo v Smartnem ob Paki in okolici aretiranih v enem tednu čez 80 ljudi. Mnogi od teh so bili ustreljeni kot talci v Mariboru, mnogi v Starem piskru v Celju in drugod. V taborišče Auschwitz je takrat bilo odpeljanih 21 ljudi, od katerih so se samo trije vrnili domov, vsi drugi pa so umrli v taborišču smrti.

Mater Jero so kmalu pustili iz Borla domov. Doma pa je bila le 14 dni, ko so jo gestapovci odpeljali v taborišče na Bavarsko, od koder se je vrnila šele poleti leta 1945 v 74. letu starosti.

Dan 21. junij 1942. leta je bil zame najbolj črn dan v življenju. Vsa pretepena, izmučena in sestradana sem v tem času že zvedela, da so mater odpeljali v taborišče. Vedela sem tudi, da na Podvratnikovi domačiji gospodarji nemškutarska družina, zaradi katere je mati morala v taborišče, Vedela pa sem že tudi za smrt mojega moža Ivana, njegove sestre Terezije in mojega brata Jožeta, ki so jih ustrelili kot talce v Mariboru. Bila sem čisto iz sebe. Z gnusom in pomilovanjem obenem sem sprejela tudi vest, da je bil kot talec ustreljen tudi Alojz Tomšič, ki je zaradi svojega pohlepa postal izdajalec in je veliko pripomogel k trpljenju nas vseh, kakor je tudi sokriv smrti Ivana, Terezije, Jožeta in mnogih drugih, ki jih je izdal. Občutek imam, da tudi Nemci niso marali tako podlega izdajalca, zato so ga ubili.

To junijsko jutro, na prvo obletnico napada Nemčije na SZ, pa so na cesti pod gradom brneli motorji s ceradami zakritih kamionov, okoli katerih so hodili ljudje v črni uniformah in z mrtvaško glavo na kapah — zverine v človeški podobi.

Kmalu se je skupina gestapovcev v črni uniformah pojavila tudi na dvorišču gradu. Med apalom, ki je bil takoj po gestapovskem prihodu, so izbrali mene, Anico Klančnik, dve Zabukovčevi iz Soškega vrha, Milavčev iz Mozirja in druge. Odpeljali so nas pe v tribu navzdol in nas naložili na kamione. Ko so nas vozili preko Ptujkega in Dravskega polja, sem mislila na dom, na domovino in na vse, kar se je zgodilo. Takrat res nisem mogla vedeti, da bom še kdaj videla domače kraje.

V Mariboru so nas naravnost iz kamionov naložili na vagon Razdelili so nas po raznih vagonih, ker so že prej določili, v katero taborišče bo kdo šel.

Ko sem z Anico Klančnik in drugimi prišla v taborišče Auschwitz, sva ugotovili, da sva med prvimi štirimi Slovenkami v tem taborišču. Tu sta že bili pred nama Pavla Blagotinšek in ing. Stefka Štöbler.

Iz taborišča Bori so poslali v taborišče Auschwitz 56 Slovencev in Slovencek. Pošiljali pa so jih tudi v vsa druga taborišča.

Izmed interniranih v taborišču Auschwitz še danes živimo, kolikor jih jaz poznam, razen mene še Anica Klančnik, Pavla Blagotinšek, Stefka Štöbler, Anica Gruden iz Zagorja, Ela Debršek iz Velenja in še nekaj drugih, katerih imen se več ne spominjam.

Dan se je že nagibal proti večeru in dolge sence so legale po dolini, ko smo se poslovili od Podvratnikove Fani v Skornem Molcu smo stopali proti Gorenju. Fanikino pripovedovanje nas je prevzelo. Saj to, o čemer je govorila, je delček junaške in najsvetlejšje zgodovine nas, Slovencev. Zato na tiste čase in na ljudi ne smemo pozabiti. Vsem, ki so žrtvovali največ za našo svobodo pa postavimo dostojne spomenike v spomin in opozorilo vsem zanamcem.

KONEC

NENAVADNA ZGODBA

Bilo je v Istri. V vasi je počivala brigada »Vladimirja Gortana«. Kuhar Jere je na jasi nad hišami kuril ogenj pod kotlom. Nenadoma pa je iz gozda pritekel neki deček in se približal kuharju.

»Tovariš, neki človek je tu, ki išče komandanta. Pravi, da je nujno, kar mu mora sporočiti.«

»Pelji ga v štab,« mu je kuhar odgovoril.

Fant se je vrnil nazaj v gozd. Kmalu nato se je prikazal z nekim starejšim kmetom in krenil z njim proti hiši, v kateri se je bil nastanil štab brigade. Skozi vrata je stopil komandant.

»Si ti komandant?«

»Da.«

»Pismo imam zate, z asfaltirane ceste,« je rekel kmet in pokazal v smer, kjer je peljala cesta Trst—Reka z nemškimi in italijanskimi posadkami ob njej. »Moja vas je blizu njihove postojanke. Poznam nekega njihovega vojaka, Giovannija... Nekega večera je stopil v mojo hišo in mi rekel: »Antonio, pridi, tenente te kliče.« Odšel sem. Tenente me je vprašal: »Povej, imaš morda kakšne zveze s partizani?«, »Zaboga ne, caro tenente, saj mi je vendar družina pri srcu.« Od strahu sem bil ves moker. »Ne boj se,« mi je odgovoril tenente, »mi si približal in mi začel na uho šepetati, češ da je tudi on partizan...«

V štabu je komandant brigade odprl pismo in začel glasno brati pismo: »Dragi tovariši partizani. Tudi jaz sem bil partizan v Piemontu. Postojanka, kjer poveljujem, se v vašem jeziku imenuje Juriči. Osemindeset kraljevih vojakov in štirje fašisti. Smo dobro oboroženi. Ze dolgo čakamo na priložnost, da se priključimo Titovim partizanom. Sedaj smo se dokončno odločili... S fašisti bomo sami obračunali. Pridite noč, straža vas po spustila. Razpoznavni znaki: canone — confidenza. Smrt fašizmu — svoboda narodu! Vaš idejni tovariš tenente Cicognini.«

»Zveni nekoliko nepričljivo,« je menil brigadni komisar. »Morda je to provokacija in nas žele zvaliti pod bunkerje.«

»Zadeva le ni tako preprosta in pisma ne moremo kar tako vreči v smeti.«

»Kaj pa, če nas spuste blizu bunkerjev, nato pa nas napadejo v hrbet? Kdo bo odgovoren za nepotrebne žrtve?« je opozarjal načelnik štaba.

»Njihovo tveganje je tisočkrat večje od našega. Sklicali bomo borce in jim prebrali pismo. Vzel bom prostovoljce in z njimi šel po Italijane,« je rekel pomočnik komisarja.

V brigadi je bilo največ Istranov. Javilo se je štirideset prostovoljcev, pomočnik komisarja brigade pa si jih je odbral le dvajset.

V zgodnjih popoldanskih urah so krenili na pot in so se podnevi prispeli na široko sedlo, odkoder so imeli lep razgled nad avtomobilsko cesto in Juriči.

»Njihova postojanka je tamle,« je mitraljez pokazal proti sivi kamniti stavbi, ki so jo obkrožali bunkerji in boveča žica.

»Težke mitraljeze postavite na vsako stran vasi, proti Reki in proti Trstu. Streljati je treba na vsako vozilo, ki bi pripeljal mimo, da bi se mogli pravočasno umakniti. Vsi drugi pa se prikrivajo v gozdičku na sedlu, kjer bomo počakali do noči.«

Nekaj pred polnočjo je pomočnik komisarja poslal v smeri postojanke patroljo. Dva njegova borca sta se približala cesti, jo prešla in se z druge strani pripelazila do postojanke.

»Jere, vzemi štiri borce in pojdi v vas. Zbudi odbornika, ki naj mobilizira pet volovskih vpreg. Če do njih ne bo streljanja, krenite proti vojašnici.«

Kolona se je previdno bližala cesti. Kak kilometer pod postojanko jo je prešla, nato pa krenila proti stavbi, kjer so bili Italijani. Vojašnica je bila v temi, osvetljen je bil le prostor, kjer se je zadrževal dežurni. Cesta je bila zagrajena s »španskimi jezdecami«, postojanka pa je bila ograjena z bovečo žico. Proti bunkerju so se z brzostrelkami v rokah plazili štirje borci. Ko so imeli le še kakih deset metrov do bunkerja, je eden izmed njih druge zadržal in sam krenil naprej. Nenadoma je v neposredni bližini zaslišal nerazumljivo šepetanje. Do ušes so mu prodrle italijanske besede: »Chi va la...« Tih je odgovoril: »Canone.« »Confiden-

za, avanti,« se je nekdo oglašil iz bunkerja.

V dveh skokih je bil za bunkerjem, z brzostrelko v eni in z ročno bombo v drugi roki. »Par tignano...« ga je ogovoril italijanski vojak in se oziral v njegov obraz in kapo.

Nato je dvakrat dvignil brzostrelko nad glavo in iz gozdička je partizanska kolona izih v polkrogu krenila proti žici. Iz bunkerja so se prikazali še trije italijanski vojaki in radovedno opazovali približevanje partizanske čete, ki je že prihajala na dvorišče.

»Kje je komandant, tenente? Peljite me k njemu!«

Eden izmed italijanskih vojakov je pohitel proti vходу, namestnik komisarja pa za njim. Zavila sta po stopnicah navzgor in stopila v neko sobo. Za pisalno mizo je sedel mlajši človek v oficirski uniformi, na rokavih pa je imel oznake poročnika italijanske vojske. Vstal je in se nasmejan pozdravil s pomočnikom komisarja.

»Hvala vam, ker ste prišli. Poročnik Cicognini...«

Pomočnik komisarja mu je stisnil desnico in ga objel. Ko sta tako za hip obstala, sta na dvorišču zaslišala ropot kmečkih vozov. Stopila sta k oknu in na dvorišču opazila pet vpreg. Odšla sta na dvorišče, kjer so partizani in italijanski vojaki začeli iz stavbe prinašati in nakladati na vozove orožje in opremo.

»Kje pa imate fašiste?« je vprašal pomočnik komisarja italijanskega oficirja.

»V kleti, zvezane...«

Vozovi so bili kmalu polni. Jere je priganjal kmete, naj pohite. Za vozovi je krenila še kolona.

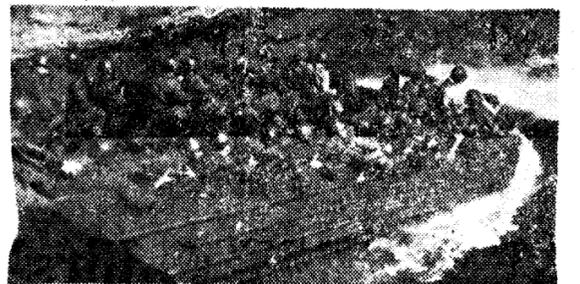
Ob zori se je vasi Munam približevala nenavadna kolona. Spreddaj je šlo osemindeset italijanskih vojakov, ki so na ves glas prepevali svojo partizansko pesem »Bandiera rossa«, za njimi je Jere peljal prvi voz, poln robe, omotane z nemško zastavo s kljukastim križem. Sledili so še štiri vožovi, polni orožja in municije. Za vozovi je hodilo dvajset borcev z dvema težkima mitraljezoma, za njimi pa se je podilo krdelo otrok...

VLADIMIR KOLAR

... in podobi

NOVO TANGANJSKO VOJSKO sestavljajo sami prostovoljci, šteje pa 1700 mož. Trejtnja vojska iz kolonialnih časov je bila z razliko od te sestavljena iz poklicnih vojakov.

TUNIZIJA

Tunizija, mala severnoafriška dežela ob Sredozemskem morju, je bila v preteklosti deležna podobne usode kot ves »črni kontinent«. Od leta 1881 pa do srede preteklega desetletja je životala pod francosko kolonialno upravo, v »evščini in nepismenosti. Oblast, najboljša zemlja, naravna bogastva — vse to je bilo v rokah tučev, domači Arabci in Berberi pa so — mnogi kot nomadi — tičali globoko v nevednosti in zaostalosti.

Ko je sedanjí predsednik Habib Burgiba, tedaj mlad odvetnik, leta 1930 ustanovil stranko Neodestur, je bilo treba ljudstvo šele buditi iz stoletnega spanca. To ni bilo lahko delo, saj so Francozi novo stranko, ki se jim je upravičeno zdelala nevarna, kmalu prepovedali, njenega voditelja pa zaprli. To se je ponovilo še dvakrat, preden si je Tunizija po ostrih gverilskih bojih pridobila neodvisnost (leta 1956). Toda dokončna zmaga to vendarle še ni bila, saj je ostala klavzula o francosko-tuniški vojaški odvisnosti, na čelu mlade države pa monarh — bej Sidi Mohamed Lamine paša, nepismen fevdalec, tipična cokolna resničnemu napredku in poglavitna opora francoskih kolonialistov v Tuniziji. On in njegova številna družina sto šestdesetih princev so še leto dni brezdelno živeli, dokler jih ni val protifrancoskega razpoložljivega dokončno odpravil. Tedaj je Tunizija postala republika in Habib Burgiba njen prvi predsednik.

Mlada republika se je v prvih letih ubadala s hudimi preglavicami, ki so izvirale iz podedovanih neurejenih razmer. Beg francoskega kapitala je povzročil zastoj v proizvodnji in kar nenadoma je bilo v deželi, ki ima komaj okrog štiri milijone prebivalcev, blizu pol milijona brezposelnih. Potrebna je bila pomoč in francoska vlada se je sprva zavezala, da bo pomagala. Prav ta pomoč pa je bila eden poglavitnih vzrokov, da so se francosko-tuniški odnosi še poslabšali in da je Burgiba naposled odpoval tako imenovano francosko-tuniško carinsko zvezo.

Tunizijci so se morali lotiti dela na vseh koncih hkrati, postopoma in v okviru skromnih možnosti. Tako je Burgiba za začetek izvedel agrarno reformo le v tistih delih dežele, kjer je zemlja najbolj plodna; razlastil je le najmočnejše tučje in pa one, ki so puščali zemljo neobdelano. To zemljo je deloma razdelil kmetom (ki so pravzaprav šele zdaj postali kmetje),

Periskop na 46. vzporedniku

deloma pa so tod nastala državna posestva in zadruga. Podobno so se stvari odvijale pri nacionalizaciji industrije in prometa. Oboje je bilo precej skromno, zato je vlada privabljala v deželo tuji kapital in mu po eni strani dajala možnosti, po drugi strani pa je skrbno nadzorovala njegov razmah in ščitila koristi domače industrije in domače delovne sile.

Ziviljenjska raven prebivalstva, ki se pretežno ukvarja s kmetijstvom, je razmeroma nizka. Pred nekaj leti so začeli postopoma uvajati načrtno gospodarstvo in odpravljati brezposelnost. Prvi sadovi prizadevanj že zorijo. Ljudje se selijo iz primitivnih koč, ki so bile napravljene iz blata in slame, v čedna zidana poslopja, ki rastejo zadnji čas ko »gobe« po dežju. Eden najhujših problemov, ki zavirajo hitrejši razvoj mlade dežele, je nevednostna ta, da občutno primanjkuje šolanih ljudi. Dokler je trajala francoska kolonialna uprava, za domačine ni bilo prostora v šolah. Zdaj obiskuje šolo že kakih 85% dečkov in precej manj deklic, čeprav zaradi hitro naraščajočega števila rojstev še ni bilo mogoče uresničiti zamisli o obveznem šestletnem šolanju.

Na zunanje-političnem področju se je Tunizija sčasoma otrešla francoskega vpliva in tudi zveze z Zahodom, zaradi katerih je na račun Burgibe padel marsikateri očitek, so oslabele. Sicer pa je tuniški predsednik v članku, ki ga je pred leti napisal za beograjsko »Mednarodno politiko«, takole orisal zunanje-politične težnje svoje vlade: »Zunanjo politiko Tunizije narekuje njen zgodovinski in geografski položaj. Ta politika se razvija v tri smeri: prvič, Tunizija je severnoafriška država, ki se želi pridružiti skupini magrebskih nacij — Maroku, Libiji in Alžiriji; drugič, kot arabska in muslimanska država želi bratske odnose z arabskimi in muslimanskimi deželami Vzhoda; tretjič, kot država, ki leži na Zahodu, želi Tunizija, brez mržnje in sovraštva do kogarkoli, svobodno sodelovati z deželami te hemisfere...« Medtem se je Tunizija močno naslonila na dežele, ki vodijo neblokovo politiko, in se je kot takšna udeležila obeh konferenc nevezanih dežel, beograjske in kairske.

Odnosi med Tunizijo in Jugoslavijo — prav te dni je predsednik Habib Burgiba pri nas na uradnem obisku — so prijateljski. Jugoslavija je že v najhujših časih tuniškega boja za neodvisnost podpirala tuniško prizadevanje, kasneje pa tudi mlado tuniško republiko. Glede zunanjetrgovinske izmenjave je naša dežela že vrsto let eden najpomembnejših tuniških partnerjev, nenehno pa se odpirajo še nove možnosti. Med drugim so pri tuniški graditvi pomagali mnogi naši strokovnjaki, tjakaj so odhajali naši zdravniki. Tako so se med obema deželama spletile trdne vezi, za katere sta imela predsednika obeh dežel — ko sta minuli teden v Beogradu izmenjala zdravici — polno pohvalnih besed.

MARKO JAKŠE

LEV NIKULIN: Maršal Tuhačevski

Pred kratkim je izšla pri zavodu »Borec« knjiga, s katere platnic gleda v nas obraz človeka v generalški uniformi Rdeče armade, kakršne so nosili generali pred zadnjo vojno. Odločen in pameten obraz še mladega človeka, katerega življenje je pred tridesetimi leti ugasnilo pod streli Stalinovih oprod.

Tuhačevski se je s tisoči nižjih oficirjev carske armade, čeprav je bil plemiškega porekla, takoj v začetku pridružil socialistični revoluciji. V vrstah Rdeče armade je napravil naglo in bleščečo kariero. Leta 1917 se neznan poročnik carske telesne straže je komaj dve leti pozneje, maja 1919 sprejel poveljstvo vzhodne fronte, star šele 26 let. Do konca državljanske vojne je opravljal vrsto odgovornih dolžnosti! Lenin mu je zaupal poveljstvo fronte na bojišču proti Poljakom; zatrl je upor v Kronštatu in upor Antonova v tambovski guberniji. Po vojni je spet opravljal vodilne vojaške dolžnosti v Rdeči armadi, veljal je za enega njenih najboljših teoretikov in praktikov. Ko se je leta 1937 znašel kot žrtev stalinskega znespizma pred sodiščem, so časopisi pisali o njem kot o »rdečem Napoleonu«.

To ime si je prislužil predvsem z naglim prodorom v Poljsko, ki je takrat malo manj kot pokleknila. Toda zgodil se je čudež — po zaslugi Stalinove častihlepnosti. Le-ta ni izpolnil Leninovega povelja, dve armadi se nista združili, sile Rdeče armade so ostale razdrobljene

in Poljaki so udarili nazaj... Morda je stara sramota šestnajst let kasneje povzročila, da je Stalin lahkoverno nasedel ponare-

jenim dokumentom o domnevnih zvezah Tuhačevskega z nacisti.

Kako neumno zveni, toda to je zgodovinska resnica, da so cvet sovjetskih generalov s Tuhačevskim na čelu pozaprl lastni ljudje in jim sodili zarati izdajstva, ki ga ni bilo. Sodili so ljudem, ki so nešteto krat gledali smrti v oči v boju za zmago sovjetske oblasti in ki so bili vse življenje revolucionarji. Sodili so jim za zaprtimi vrati, brez pravice do zagovora in pritožbe, smrtno obsodbe so izvršili takoj, ko so obsojenci stopili iz sodne dvorane. Stalin je dal pomoriti celo družinske člane Tuhačevskega...

Rezultat: leta 1941 je bila Rdeča armada brez sposobnih voditeljev. Novi voditelji so zrasli šele med bojem, preden pa se je to zgodilo, je padlo na stotisoče ljudi...

Zato bo knjiga o Tuhačevskem, ki jo je prevedel Dušan Zeljeznov in jo opremil s pripombami, potrebnimi za slovenskega bralca, zanimivo branje in pomemben prispevek k poznavanju mračne dobe stalizma. MP

MUZEJ NAD DONAVO

Petrovaradinska trdnjava se postopoma spreminja v »živo povest« o burnih zgodovinskih dogodkih, povezanih z bojem in nacionalno osvoboditvijo.

V starih poslopjih te trdnjave urejajo edinstveno ustanovo — »Muzej pregnancev (zapornikov) petrovaradinske trdnjave«.

Po zamisli zgodovinarjev in arhitektov bo muzej urejen v trdnjaskem obzidju na novosadski strani, v tako imenovani »Beograjski kapiji«. Tod so bile nekdo številne celice, preiskovalni zapori in temnice tistih borcev za nacionalne in socialne pravice, ki so jih določili za ustreljene.

Že obnovljeni kazemati (podzemni hodniki v trdnjavi) imajo tako podobo, kakršno so imeli tedaj, ko so samevali v njih velikani slovanske zgodovine in kulture — Vasa Pelagić, Karadžordje, Gustav Matoš, Slovan Jan Čajak, Bolgar Ljuben Karavelov in številni drugi, ki so se bojevali proti neljudskemu režimu. V petrovaradinski trdnjavi je bil zaradi upora proti vojni zaprt 1914, leta tudi Josip Broz.

V prvem od štirih prostorov bo prikazana zgodovina trdnjave. Poleg makete tega starega obzidja bo postavljena tudi — zelezna lipa svobode. Vsa pomembnejši obiskovalec trdnjave bo zazvonil tako, da bo pritisnil v »lipo« železen držaj, ki bo oblikovan kot pest — simbol boja in zmage. Iz tega oddelka bo vodila pot do prostora, v katerem se začne »zgodba« o pregnancih, zapornikih. V tretjem prostoru bo prikazano življenje in delo vseh pomembnejših zapornikov — od Karadžordje do znanega diverzanta Dalibora Francistića, ki so ga okupatorji skupaj z njegovo desetino ujeli v trenutku, ko se je pripravljala,

da bo miniral 44 vagonov trofejnega streliva, naloženega na šlepu na Donavi tik pod obzidjem trdnjave. V posebnem oddelku bo urejena tudi celica, v kateri je bil Tito.

Pripravljajo tudi stalno razstavo o znani bitki med avstrijsko in turško vojsko pri Petrovaradinu, katere 250-letnica bo prihodnje leto. Seveda bodo razstavili tudi staro orožje in fotokopije dragocenih dokumentov, od katerih jih je največ zbral strokovni sodelavec muzeja dr. Robert Paulović, ko je več mesecev iskal gradivo na Dunaju.

Filmski snemalac Semjon Školnikov

Leta 1945 je prišel v Belo krajino iz Beograda sovjetski filmski snemalac Semjon Školnikov. Preko Kolpe se je prepeljal s hrkih čolnicem. Nato je hodil po Sloveniji, snemal in fotografiral. Med drugim je posnel prihod 5. prekmorske brigade v Crnomelj in priprave

za evakuacijo Bele krajine spomladi 1945, boje ob Kolpi in mnogo drugega. Kje so zdaj ti filmi, ni znano.

Sovjetska državljanka L. A. Kaplan in V. M. Lisovskij sta se lotila zbiranja gradiva za knjigo o Školnikovu kot vidnem predstavniku sovjetske poveljne in vojne kinematografije. Med drugim se zanimata tudi za usodo borcev NOV in prebivalcev osvobojenega ozemlja, ki jih je Školnikov ujel na filmski trak. Rada bi tudi dobila kaj gradiva o njegovem delu in življenju, ko je bil v Sloveniji.

Film »Zadnjih 24 ur«

Ameriška filmska družba, ki je izdelala znameniti film »Najdaljši dan« (prikazuje izkrcanje zaveznikov leta 1944 v Normandiji), bo v kratkem začela snemati film o zadnjih 24 urah življenja Hitlerja »Zadnji dnevi Hitlerja«. Ista družba se pripravlja tudi na snemanje o osvoboditvi Pariza v drugi svetovni vojni.

V proslavo odporniškega gibanja

Italijansko ministrstvo za pošte bo 24. aprila letos izdalo serijo poštnih znamk v proslavo dvajsetletnice odporniškega gibanja v Italiji. Risbe za te približne znamke so izdelali italijanski umetniki Renzulli, Ferrini ter Veroli.

Poizvedbi

Prosim za naslove tovarišev, ki so bili v vojni partizanski delegaciji skupaj z zavezniki v Sassari na Sardiniji leta 1944 v zvezi s pripadniki »bataglioni specialie«.

Viktor Turjan, Lj. Šišenska 44

Od 25. marca do 4. aprila 1945 sem bil s tovariši Tonetom Mačkom iz okolice Skofje Loke, Matijem Komacem iz Bovca, Francem Županom iz Bohinja in Vinkom Petjanom iz Istre v bolnišnici v sklopu bolnišnične Franje — oddelek »A«. Prosim omenjene tovariše za naslove. Ludvik Korantar, Jesenice, Gregortičeva 13

Hamunalna banka Celje

Celjska mesna hranilnica in ostale poslovne enote banke

objavljajo novo

nagradno žrebanje

30 vezane hranilne vloge, vložene v času od 1. januarja do 30. junija 1965

NAGRADE:

- 1 avtomobil
- 2 avtomobili
- 3 avtomobili
- 4 avtomobili
- 5 avtomobilov
- 6 avtomobilov
- 7 avtomobilov
- 8 avtomobilov
- 9 avtomobilov

SKUPAJ 30 NAGRAD V VREDNOSTI 1500000 DINARJEV

LETOS BODO PONOVRNO PROUČILI CELOTEN SISTEM INVALIDNIN

Znatno zvišanje invalidskih prejemkov

Socialno-zdravstveni zbor zvezne skupščine je 1. aprila razpravljal tudi o predlogu zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaških vojnih invalidih in ta zakon tudi sprejel.

Predlog zakona je obrazložil snemamo, da so invalidnine težjih zvezni sekretar za zdravstvo in osebnih invalidov zvišane približno za 52 odst., dodatek za nego in pomoč osebni invalidov I. sku-

pine (v izjemnih primerih tudi II. skupine) se zviša za 87 odst., ortopedski dodatek pa za 50 odst. Ti dodatki se s tem uskladijo z gibanjem sedanjih življenjskih stroškov.

S predvidenim zvišanjem invalidskih prejemkov se enotno zboljša položaj najvišjih skupin, predvsem pa I. skupine invalidov.

Po določbi o invalidskem dodatku se ta dodatek za osebne invalidnine zviša od 12.500 na 16.000 dinarjev, za družinske člane pa od 11.500 na 14.500 dinarjev. Invalidski dodatek tistih osebnih in družinskih invalidov, ki se sami preživljajo, se zviša za nadaljnjih 5000 dinarjev.

Posebni invalidski dodatek za čtroke padlih borcev se zviša od dosedanjih 17.500 na 24.000 dinarjev.

Pomembna novost je tudi to, da republike s svojimi predpisi lahko v breme svojih sredstev priznajo invalidom večji invalidski dodatek od tistega, ki je predviden z zveznimi predpisi.

V razpravi o zakonu je bilo še posebej naglašeno, da sta dva odpora zahtevala od predsedstva zbora, naj še letos prouči celoten sistem invalidnin vojaških vojnih invalidov. To so naglasili zato, ker je Zveza združenj borcev NOV dala k načrtu sprejetega zakona tehne pripombe, ki jih pa tokrat ni bilo mogoče sprejeti.

Projektanti, gradbeniki, tehniki!

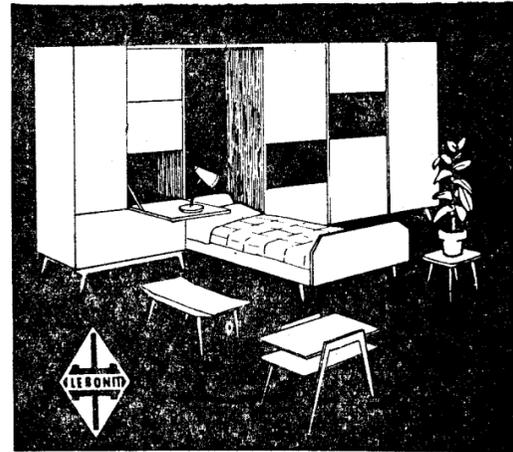
Pri projektiranju oblog za stene in pohištvo ne pozabite, da se lahko samo z visokokvalitetnimi materiali doseže, da je pohištvo dobro zaščiteno, a istočasno tudi estetsko in moderno opremljeno.

Zato uporabljajte za oblaganje zidov in modernega pohištva

- LESOMIN PLOŠČE melaminizirane lesonit plošče
- LESOMAL PLOŠČE emajlirane lesonit plošče
- MELANIT PLOŠČE plastični laminat — domači ultrapas

izdelek

Tovarne lesovinskih plošč

LESONIT • Ilirska Bistrica

Mirodrag Tripkovič NOČ OBRAČUNA

— Pa tudi če se bodo zavarovali, bodo postavili stražo ob vnožju Bele stene, proti dolini ... proti vasi Stanisavljeviči.
— Zakaj pa ne tudi proti stezi, ki ste o njej govorili?
— S te strani nikogar ne pričakujemo. Približno sto metrov od kočje se steza na nekem ovinku neha za dvajset metrov. Če nisi previden, lahko od onod padaš v prepad.
— Po stezi se torej ne da priti do kočje? — je bil major presenečen. — Ne razumem vas, mladi mož.
Fantov obraz je preletel hiter nasmeh.
— Da se ne da? Kdor ve, da je v steni, tam, kjer je steza prekinjena, zabiti klin, ki se je že skoraj zrasel z njo in ga je komaj opaziti, lahko pride. Z vrvo se moraš spustiti deset metrov niže na majhen kamnit previs, od koder lahko prideš na shojena tla in se vzhopš do nadaljevanja steze za ovinkom.
— Odlično! — je vzklilni major von Kempfer.
— Skoraj odlično, — se je nasmehnil fant. — Rad bi se pohvalil, da sem jaz našel to pot pred nekaj več kot letom dni in da sem jaz zabil klin v steno. Zaradi tega sem trdno prepričan, da partizani ne vedo za to stezo in da prihajajo h koči od Stanisavljevičev navzgor.
— Čudovito, — se je major spet navdušil in si od zadovoljstva nekajkrat pomel dlani. — Kdaj mislite, da bi šli?
— Vsekakor drevi. Za vsak primer bi bilo dobro, da bi ljudje oblekli civilne obleke. Če nas bo kdo po naključju opazil, ko se bomo vzpenjali k Beli steni, bo morda pomislil, da pripadamo skupini partizanov. Dobro bi bilo, če bi nas do vnožja gore prepeljal kamion, kajti po tem nas čaka nekaj ur napornega vzpona.
— In vi ne bi vzeli več kot petnajst vojakov? Morda veste, kako velika je Obradova banda?
— Oče je pravil, da šteje največ trideset, petintrideset ljudi. Petnajst vojakov s šmajserji in pa nenaden napad nam bo zagotovil uspeh.
— Strinjam se z vami, dragi moj fant. Tako ste me razvneli, da bi šel še jaz z vami, ko bi ne imel važnejših poslov. Tako pa vam bom dal poročnika Edschmidta in štirinajst izbranih vojakov.
Major je vstal.
Vstal je tudi fant, a von Kempfer mu je pomignil, naj znova sede.

— Samo nekaj trenutkov me boste počakali tukaj, je rekel. — dokler tega ne uredim. Poslal vam bom poročnika Edschmidta, da vam bo delal družbo. Medtem pa si, prosim vas, postrezite z žganjem in cigaretami.
Von Kempfer je odšel iz sobe in pustil vrata za seboj odprta. Mimogrede je ukazal Edschmidtu, naj posesti s fantom, dokler se ne vrne. Nato je stopil na hodnik in zavil v prvo sobo na desni strani, kjer je bil napis »Vstop prepovedan«.
V mali sobi je poleg table s telefonskimi napravami sedel neki podnarednik s slušalkami na ušesih. To je bila telefonska centrala nemškega poveljstva, ki je povezovala vseh štirinajst postaj v mestu in okolici, kadar zveze niso bile pokvarjene.
Ko je oficir zagledal svojega komandanta, je snel slušalke in ga pozdravil z glavo.
— Imate zveze s »postajo 7«? je vprašal von Kempfer, pripravljeno, da vsuje cel hodurnik psokv na partizane, ki so jo prejšnji dan prekinili, in na svoje ljudi, če se niso našli prezezanih mest.
— Pred pol ure je začela delovati, gospod major.
— Se je oglašil narednik Hinnerman?
— Ne on, ampak komandir postaje, narednik Redelberger. Toda on je poslal poročilo narednika Hinnermana. Pravkar sem ...
— Poveži me z Redelbergerjem, ga je prekinil major in stopil k telefonu, ki je stal na mizi v kotu.
— Lahko govorite, ga je hip kasneje zdramil podnarednik.
— Halo, Redelberger? je zavpil von Kempfer. — Kot kaže, potrebujete celo večnost, da se povežete z nami!
— V dolžini enega kilometra je bil kabel na več mestih prezezan, stebri pa podrti, gospod major, je rekel glas na drugi strani.
— Potrudili smo se, da smo popravili v čim krajšem času.
— Vraga ste se potrudili! Polenili ste tam gori. Zadnji čas je, da vas malo zamenjamo s kom z vzhodne fronte ... Se je Hinnerman kaj oglašil?
— Včeraj zvečer. Pustil je poročilo, ki sem ga poslal pred pol ure. Imam ga pred seboj, prebral vam ga bom: »Lov na partizanske simpatizerje smo uspešno opravili. Do zdaj smo pobili osemnajst ljudi in zažgali štiri hiše. Nadaljujemo po sledi partizanskih banditov.« To je vse, gospod major. Sinoči, ko so banditi znova vdrli v vas, je šel Hinnerman spet na lov za njimi.
— Kaj, spet so vdrli v vas? je vprašal major, a okrog ustnic mu je zaigrāl zadovoljen nasmeh.
— O tem sem dobil podrobno poročilo od našega človeka iz vasi. Skupina banditov je napadla vilo trgovca Mariča iz Beograda ter ubila njega in njegovega starejšega sina. V hiši je bil tudi njegov mlajši sin, a ga banditi niso našli. Davi so ga videli na cesti, ki vodi navzdol, proti mestu.

Minilo je že več kakor enaindvajset let od tistega strašnega dne, ko so Nemci v Cerknem s pomočjo domačih izdajalcev pobili 47 mladih fantov in deklet iz partijske šole.

Med žrtvami je bila tudi komaj dvajsetletna Fani Zele, po domače Ivančkova Fanci iz Hrastja pri Pivki. Bila je najstarejša od domačih otrok in mati jo je imela zelo rada, ker je bila zelo skrbna za domače delo. Toda Fanci je bila tudi bistro in zelo zavedno kmečko dekle. Zato se je kmalu povezala s partizani.

Nadela si je partizansko ime Jasna. In Fanci je v resnici bila dekle jasnih oči in jasnih misli, neugnan, živa, pogumna, polna veselja do življenja, vedno nasmehljiva.

Že v začetku leta 1942 sva se povezali z aktivisti Gornje Pivke, posebno z Maksom Bilcem, ki nama je prinašal partizanski tisk. Raznašati partizanski tisk in ga razširjati v Pivki ni bilo lahko. Jasna se ni ustrela vojašnic in velikega števila vojakov. Hodila je skozi bloke, zasede in mimo straž in njen pogum, iznajdljivost in bistrost so ji pomagali, da je marsikdaj za las ušla aretaciji in smrti.

Jasna je vedela, da širjenje partizanskega tiska ni dovolj. Vedela je, da partizani potrebujejo zdravil. Obvez in predvsem kruha. Tako se je zgodilo, da so hlebci, ki jih je mati doma spekla, pričeli hitro kopneti. Mati je zamajala z glavo in se čudila, Jasna pa se je jala, da so tudi hlebci kruha tako zavedni, da so ponoči izginili k partizanom, v Pivško četo, na Novo Sušico. Mati se je prestrašeno prijetla za glavo in rotila hčer, naj bo previdna.

Jasna jo je pomirila. Ni minilo dolgo časa, ko so vsi hlebci romali na Novo Sušico. Neke prebrisano nasmehnila in do-

Na sliki: tri mlade aktivistke, v sredini Jasna

noči je »odšla« tudi edina šunka, ki so jo skrbno hranili za praznike.

Jasni je bilo dvajset let, ko so jo sprejeli v Partijo. Kmalu je postala član rajonskega odbora v Dolanah. Bila je tako neugnan delavna in razumna, da so jo poslali v partijsko šolo v Cerkno.

Dobro se spominjam tiste decembrske nedelje, ko se je odpravljala na pot. Bili smo veseli in zadovoljni, hkrati pa tudi zaskrbljeni in vznemirjeni, a najbolj seveda njena mati. Pazi se, Fanci, je venomer ponavljala. Jasna ji je obljubljala, da bo previdna. Bila je srečna, neznanско

srečna, da odhaja tja, kjer si bo pridobila potrebno znanje. Zato sploh ni mislila na nevarnost, še manj na smrt. Z vlakom se je pripeljala do Divače, od tam pa na karavlo P3. Kurirji so jo po partizanskih poteh pripeljali v Cerkno, v šolo za delo in življenje.

Doma smo Jasno zelo pogrešali. Ne samo zaradi njene delavnosti in iznajdljivosti, marveč tudi zaradi njene družabnosti, zaradi njenega smeha. Kako težko smo pričakovali njeno vrnitev!

Čakali smo zaman. Kurirji iz karavle P3 so sporočili, da je padla. Povedali so o zahrbitnem napadu na partijsko šolo v Cerknem.

To je bil za nas hud udarec. Najhuje je bilo njeni materi, ker se ni smela obleči v črno, ker se ni smela razjokati, da se okupatorji ne bi znesli nad njenim domom in nad sedmimi otroki. Nekaj dni po žalostnem dogodku sta dva njena sinova odšla v partizane.

Po vojni smo poiskali Jasnin grob in jo prepeljali na domače pokopališče. Sedaj počiva v grobu s svojim padlim bratom.

P. Krnal

S kljuge in klina

Velika prihodnost zahodnonemškega kanclerja Erharda. Zadnje zunanje politične poteze zahodnonemške vlade (zaplet Bonn-Kairo) so precj okrnile Erhardov ugled. Fritz Erler, eden izmed voditeljev opozicijske Socialnodemokratske stranke, je govoril v parlamentu in je ironično menil: »Kancler Erhard ima veliko prihodnost — za seboj...«

Najvljudnejši narod na svetu. Francoski književnici Collette je uspelo zelo prepričljivo »dokazati«, da si smejo Francozi lastiti okrasni pridevek »najvljudnejši narod na svetu«. Pisateljica je našla dokaz na starem pariškem pokopališču, odkrila je nagrobnik z napisom: »Oprostite mi, ker ne morem vstati, da bi vas pozdravila v trenutku, ko se približate mestu mojega večnega počitka!«

Predsednike salgonskih vlad bi morali oštevilčiti. Komentator »New York Timesa« J. Reston piše o političnih razmerah v Južnem Vietnamu: »V Saigonu se menjajo predsedniki vlad kakor tramvajski sprevodniki. Predsedniki bi morali imeti na hrbtnih številke kakor atleti na športnih prireditvah, da bi vedeli, kdo je kdo.«

Sesalec, ki je požrl košato lepoto. Grujo N. iz Kovilja je bil v ivanjskem kraju znan po svojih lepih, dolgih, košatih brkih. Pa je nesel Grujo žito v mlin. Mlinar ni utegnil Grujo zmleti žita ter mu je dovolil, da je prespal noč v mlinu. Grujo je pred spanjem večerjal. Privoščil si je pošten kos slanin in si pri prijetnem opravilu omastil brke. Omasčeni brki so v temni noči privabili miško — nemara jih je bilo kaj več — ki je, medtem ko je Grujo spal kakor zaklan, temeljito »pristrigla« njegovo košato lepoto.

Kdo sme pisati slabe verzje? Neki mlad pesnik je prebral Voltaira svoje verzje. Filozof Voltaira mu je nato svetoval: »Mladenič, takšne pesmi boste lahko pisali šele, ko boste postali slavni. Za zdaj morate skrbeti, da bodo vaši verzji — dobri!«

Pismo uredništvu

Prosim naslov, naj mi ustavi pošiljanje lista »TV 15«. Čeprav rada prebram, ga moram odpovedati. Sem kmetica z malo zemlje, vdova po možu, padlem v NOV, s 1200 dinarjev invalidnice. Zato ne zmorem velikih stroškov. Kadar bom želela brati vaš list, bom šla k očetu, vojnemu invalidu, ki ima naročenih več časopisov, med drugimi tudi »TV 15«. Saj tako ali tako navadno berem le stare časopise. Težko mi je, ko premišlujem o našem revnem življenju. Za nas, vdove-kmetice ni ničesar. Za nas niso potrebne ne tovarne, ne trgovine, ne kinematografi, ne vlaki in ne avtobusi, saj si ne moramo privoščiti niti najpotrebnejšega za življenje. Mnogim je lepo v naši novi Jugoslaviji. Gledam, kako si urejajo domove. Imajo lepe kuhinje, kopalnice z vodovodi, nam pa se podira jo streha nad glavami. Zidovi se krushijo od vlage, tako da me je sram. Včasih so bile take hiše pijancev in zapraviljivcev, česar se spominjam še iz otroških let. Ob tem, ko se vsem dviga življenjska raven, se spominjam, kako lepo bi bilo, če bi se živel moj mož, ki je bil po poklicu kovač. Na dan bi zaslužil vsaj toliko, kot dobimo vdove na mesec. Razen tega moram skrbeti za moževega 87 let starega očeta. Mož me je namreč pustil z malimi otroki in starši, pa še z nezplačanmi dotami bratom in sestram. Pradela sem zemljo, da sem imela izplačala dote. Sin in hči sta odrasla in živita vsak za svojo družino ter niti nočeta niti ne moreta prevzeti zemlje s preužikarjem. Kakor nečisto berem v časopisih, so marsikje razbremenili hribovske kmete in borece. To me veseli, toda zdi se mi, da je to malo poznano. Zdaj jih je dosti, ki so zgarani, bolelni in izčrpani. Le zame,

vdovo ni nič. Poleg tega imam samo eno vožnjo s triletnimskim popustom na leto, ki mi pride zelo prav. S tem popustom se ne peljem na izlet, ampak na zdravniški pregled v Ljubljano, kamor hodim enkrat na leto. To je tudi moje edino razvedrilo, da boste tudi videli, kakšna reva sem. Gledam, kako si drugi marsikaj kupijo, toda samo gledam. Naj oče je »odstotni invalid«. Vedno me tolaži in bodri, da bomo tudi me vdove prišle enkrat na vrsto. Toda do zdaj ni bilo za nas nikjer zapisano o kakem izboljšanju. Ko so bile voltve, sem spet prišla med ljudi in videla, kako so srečni. Le jaz sem zapuščena in sama. Nisem pa ena izmed tistih, ki iščejo tolažbe v cerkvi. Sama sem s svojo bridko usodo, vedno doma. Le

poleti sem na njivi, da preživim sebe in starega tasta. Oprostite mojemu pismu. Sem pač preprosta kmetica, kar pa ne bi bila, če bi bilo v bivši Jugoslaviji tako preskrbljeno za otroke invalidov, kot je zdaj. V naši družini nas je bilo devet otrok. Samo en brat je doštudiral dva sta obrtnika, dva kmeta. Ena sestra je izučena, tri pa smo »ostale«, brez pakla. Trpinka sem bila na očetovem domu, trpinka sem še zdaj. Niso se izpolnile moje srčne želje, da bi šla naprej v šolo. Upam, da ste me prav razumeli in da mi ne boste več pošiljali časopisa. Za prvo četrtletje pa mi pošijte nakaznico, da poravnam dolg. Tovariški pozdrav! Ana Kosi, Središče ob Dravi 25

ZA DOM • ZA SLUŽBO • IZLET ALI DOPUST
PRODAJNI SERVIS
Mladno hišo
LJUBLJANA - MARIBOR

RIŠE: TON
PIŠE: BON
MARKO
IZ
MEDVEDJE
GORICE

85. Borci Jakove čete so se zgrozili. Spričo pretresljive novice o zločinu, ki so ga zakrivila fašisti nad nedolžnimi in nebojgljenimi v soteski, so sprva ostali brez besede. Vest o požigu in pomoru je prinesel Marko, ki jo je najprej zaupal komandantu in komisarju, takoj nato pa sta ta dva poklicala četo na posvet. Z žalostjo v glasu je Jaka borcem opisal nesrečno usodo ljudi v soteski. Borci so od gneva in srda segli po orožju. Niso pričakovali, da se bodo fašisti tako kruto maščevali, menili pa so, da se bodo spravili nanje z ofenzivo. V tem primeru bi se spretno izognili njihovim krepljem ter jih iznenada pognali v kozji rog. »Pripraviti jim moramo temeljit obračun,« so dejali borci, komisar Hrast pa je pripomnil: »Vse kaže, da je to šele začetek.«

86. »Če je to šele začetek, kot pravi tovariš Hrast,« je segel v besedo Marko, »potem se moramo pripraviti, pripraviti tako, da si bodo fašisti naše puške za vselej zapomnili. Zato nam ne preostane nič drugega, kakor da pokličemo na pomoč še druge čete in bataljone.« — »To je dobra misel,« je pritegnil Jaka, »samo kako jo uresničiti. Risov bataljon je v Smrekovcu, Modrasova četa na Gabrovem griču, medtem ko je Stjenkov bataljon na Mrzlem vrhu, onstran reke; mi pa potrebujemo takojšnjo pomoč. Do vsakega od teh je ure in ure hoda.« — »Nič nam ne sme biti nemogoče,« je v svoji zamisli trmasto vztrajal Marko. Njemu se je pridružil Hrast in pozval prostovoljce. Prijavili so se Marko, Peter in Andrej ter se takoj odpravili na pot.

87. Ze v zgodnjih jutranjih urah je gozd nad Volčjo jamo nenavadno zaživel. Najprej je prisopilal Risov bataljon, za njim se je pojavila Modrasova četa, ob sončnem vzhodu je bil tu bataljon z Mrzlega vrha. Z njimi se je v Jakovo četo vrnilo bojno razpoloženje. »Zdaj naj pridejo hudiči!« so se boreci pridušali. »Zapomnili si bodo to srečanje za vse večne čase!« — Medtem so prišli tudi obveščevalci z novicami, da se fašisti pripravljajo na ofenzivo. Njihovi vojski, ki je nastanjena po utrjenih vaseh, da prihaja na pomoč okrepitev iz mesta. Spričo tega je bilo treba naglo ukrepati. Nemudoma se je zbral štab obeh bataljonov in obeh čet ter pripravil načrt za obrambo in napad. Glavnina je odšla proti soteski, Modrasova četa je zaščitila prehod iz Počhoma. Iz doline so rohneli tovarnjaki, polni fašistov...

Znanje in spomin • Znanje in spomin • Znanje in spomin

• **Zena v ZSSR.** 48 % vseh delavcev in uslužbencev v ZSSR so žene, 86 % zdravstvenih delavcev so ženske, 75 % učiteljskega osebja (osnovnih in srednjih šol) so ženske, 40 % poslancev v vrhovnih in krajevnih sovjetskih so ženske. Več ko 30.000 žena so znanstvene doktorice in kandidatinje znanosti. Med rednimi dopisnimi člani znanstvenih akademij in univerzitetnimi profesorji je 800 žena. 26.000 žena je književnic, urednic, novinark in reporterk. Na vsakih 10 strokovnjakov s srednjo in višjo izobrazbo v ZSSR pride po 6 žensk. Vsak drugi gospodarski vodilni uslužbenec v ZSSR je — žena, vsak tretji inženir prav tako — žena. Zene so ministrice in predsednice vrhovnih sovetov v posameznih republikah. Sovjetske žene so

Slovenski komunist na sliki (1889—1942), po poklicu strojevodja iz Ljubljane, je bil izdajatelj in odgovorni urednik prvega časopisa slovenskih komunistov »Baklja«. Leta 1942 so ga Nemci ustrelili. — Kdo je bil ta znani borec za delavske pravice, ki se je z veliko mero borbenosti udeležil političnega boja komunistov proti desničarskemu vodstvu JSDS?

Komunistična skupina v Ljubljani je izdala svoj časopis »Baklja« v obdobju množičnih manifestacij za socializem. Slovenski delavci so našli veliko oporo v socialistični oblasti na Madžarskem in v Rusiji. JSDS je delavstvu na Slovenskem obrnila hrbet. Maja 1919, sta voditelja desnega krila stranke podpisala s klerikalno in liberalno stranko sporazum o prenehanju medsebojnih bojev. — Kdaj je izšla prva številka »Baklje«?

Socialistična revija »Demokracija« se je za komunistične ideje izrekla avgusta 1919, v izjavi »Pro domo«. »Demokracija« je izhajala v letih 1918 in 1919. Socialistični reviji se je oktobra 1919 pridružil nov komunistični list »Vstajenje«. — Kdo je bila urednica »Demokracije« in pobudnica njene komunistične preusmeritve (1883—1956)? V Ljubljani so jo poznali kot zagrizeno socialistko.

V hotelu »Tivoli« v Ljubljani je bil 11. aprila 1920 ustanovni kongres Delavske socialistične stranke Slovenije. Na kongresu se je DSS vključila v Socialistično delavsko stranko Jugoslavije (komunistov). Na kongresu se je zbralo 54 delegatov, ki so zastopali 12 tisoč članov iz dvajsetih krajevnih organizacij. — Kdo je bila tajnica kongresa, doma iz Trbovelj (1896—1943)?

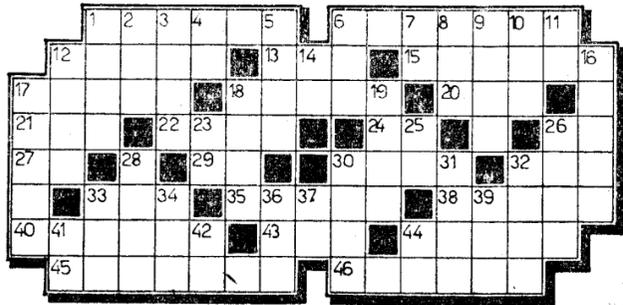
Dobro je, če veste...

tudi ladijski kapitani, polarne raziskovalke, filmske režiserke, sodnice, oficirke, diplomatke in — krona vsega! — Valentina Terješkova, zdaj srečna mati in žena, je tudi kozmonavtika!

• **Bivši rovinjski zapori** — »hladilnik«. Bivše rovinjske zapore spreminjajo v — »hladilnik«, v katerega bo moč shraniti 5800 ton blaga. Dela bodo kmalu končana. Preureditev financira podjetje za predelovanje rib »Mirna«. V »hladilnik« bodo spravljali ulovljene ribe.

• **Nenavadno jajce.** Božo Milanović, šofer iz Bjeljine, ima kokoš, ki je nedavno znesla nenavadno veliko in težko jajce. Stehtali so ga na lekarniški tehtnici. Tehtalo je 213 gramov, kar pomeni, da je to jajce približno štirikrat večje ko navadno kokošje jajce. Verjetno je to najtežje jajce, ki ga je kdaj kakšna kokoš znesla pri nas. Zanimivo je, da je omenjena kokoš znesla samo enkrat takšno nenavadno jajce in da nese zdaj spet samo navadna jajca.

Nagradna križanka

VODORAVNO: 1. slovenski narodni heroj, organizator ilegalnih tiskarn, ustanovitelj narodnoosvobodilnega tiska in urednik »Slovenskega poročevalca« (Tone), 6. oficirski čin, 12. slovenski narodni heroj, od novembra 1942 do julija 1943 komandant glavnega štaba NOV in POS (Ivan), 13. moško ime, 15. znana partizanska bolnišnica, 17. prenašalec sporočil, 18. vzdevek maršala Tita, 20. konica, 21. krilo starorimske konjenice, 22. predvedenje, arhitektonsko lepa veža, 24. nekdanj veljavna kratek za »zveza borcev«, 26. avtomobilska oznaka Sarajeva, 27. kemični znak za radij, 29. enaka samoglasnika, 30. važna poljska kultura, 32. ošiljena palica, 33. nizki ženski pevski glas, 35. naskok, juriš, 38. žena, ki je izgubila moža, 40. avion, 43. predel na Kočevskem, kjer so bile močne baze narodnoosvobodilne vojske, 44. prizorišče, 45. pripadnik vojaških enot, ki so najbolj primerne za desant, 46. slovenski narodni heroj s partizanskim imenom Rudi, ki je januarja 1944 vodil pohod XIV. divizije na Štajersko.

NAVPIČNO: 1. teža embalaže, 2. organ vida, 3. merska enota, 4. kratek za »športni klub«, 5. vojaška enota, 6. zbor, 7. kratek za »par forfait«, 8. naslovni junak Gotovčeve opere, 9. možev ali ženin oče, 10. pripadnik vzhodne skupine starih Slovanov, 11. pri razlogovanju neločljiva soglasnika, 12. tovarna žival, zelo primerka za uporabo pri bojevanju po hribih, 14. pritrilnica, 16. hrib

pri Beogradu za grobom neznanega junaka, 17. ime partizanskega pesnika Destovnika-Kajuha, 18. največji kopenski sesalec, 19. rezultat, 23. kratek za »vojni odsek«, 25. okrajšava za »bruto«, 26. nočna ujeta, 28. prijeten mrz, senca, 30. orodje za rezanje trv, 31. drobnica, 32. domača vprežna in jezdna žival, 33. oče, 34. pod, 36. francoska narodna junakinja (Jeanne d'), 37. predlog, 39. kos celote, 41. pripovedna pesnitev, 42. pijača starih Slovanov, 44. kemični znak za antimon.

V bratskih republikah

SARAJEVO: V minutih petih letih so v Bosni in Hercegovini rešili 5.380 stanovanjskih zadev borcev NOB in njihovih družin. Od tega so borcem, ki so v delovnem odnosu, dodelili 3460 stanovanj, a tistim izven delovnega odnosa 1423. Kot pomoč nezaposlenim borcem za graditev stanovanj so v zadnjih štirih letih dali milijardo in 373 milijonov

dinarjev. Za graditev stanovanj so občine vložile nad 4,5 milijarde dinarjev. Konec lanskega leta pa je bilo na seznamu za dodelitev stanovanj še 3811 borcev in to 2648 zaposlenih in 1163, ki niso v delovnem odnosu.

OGULIN: V poročilu na skupščini združenja borcev v Ogulinu je bilo rečeno tudi tole: Med 3122 člani združenja je 791 borcev brez osnovne šole in od 993 članic združenja 947 gospodinj.

Izžrebanci

Med 420 rešitvami nagradne križanke v 9. številki »TV 15« smo izžrebali naslednjih deset nagrajencev:

1. nagrado 5000 dinarjev dobi Mica Mihailovič, Poljanska 20 c, p. Ljubljana;
2. nagrado 4000 dinarjev dobi Radko Kuhar, Staneta Zagarja 20, p. Radovljica;
3. nagrado 3000 dinarjev dobi Silvo Sedej, Cerčno 66, p. Cerčno;
4. nagrado 2000 dinarjev dobi Marijan Smole, Begunjska 12, p. Kranj;
5. nagrado 1000 dinarjev dobi Franc Pirc, Ljubljanska cesta 9, p. Rakek.
6. do 10. nagrado (knjižne nagrade) so dobili naslednji reševalci: Anton dr. Gruntar, Trg svobode 10 a, p. Kobarid; Ludvik

Matoh, Trg talcev 6, p. Kamnik; Branko Bizjak, Ponoviška 11, p. Litija; Boris Štoka, Portorož 126, p. Portorož in Dora Kuntu, Popovičeva 7, p. Maribor.

Denarne in knjižne nagrade bodo nagrajenci prejeli po pošti.

Rešitve za današnjo križanko pošljite najkasneje do 20. aprila.

PRAVILNA REŠITEV NAGRADNE KRIŽANKE IZ 9. ŠTEVILKE

VODORAVNO: 1. poročnik, 8. Parma, 12. šato, 16. omaka, 17. za. 18. Alah, 19. kalif, 20. nebo, -b, 22. juriš, 24. part, 25. tla, 26. brv, 28. pt, 29. alarm, 31. hn, 32. oo, 33. priba, 35. in, 37. srp, 38. PAZ, 39. Elan, 40. pozor, 43. Beni, 44. Igman, 46. pesa, 47. od, 49. Šopov, 50. rman, 51. Milan, 52. baterija.

Večje ugodnosti za invalide v SZ

Centralni komite KP SZ in svet ministrov ZSSR sta sprejela sklep, po katerem bodo od 1. maja letos povečali ugodnosti, ki jih uživajo invalidi iz druge svetovne vojne in člani družin, pripadnikov oboroženih sil, ki so padli med vojno.

Invalidi bodo za individualno gradnjo stanovanj dali brezobrestna posojila z zelo ugodnimi pogoji za odplačevanje, in sicer v višini do 1000 rubljev. Poleg tega bodo imeli dosmrtno pravico brezplačnega prevoza z vozili javnega mestnega prometa. Voditelji gospodarskih organizacij in ustanov morajo zagotoviti delovna mesta, na katerih bodo zaposlili invalide, odvisno pač od odstotka invalidnosti. Prav tako bodo nekaterim kategorijam invalidov povečali mesečne invalidske pokojnine.

Odgovori na »Znanje in spomin«

1. Jaka Zorga
2. Julija 1919
3. Alojzija Štebi
4. Narodni heroj Tončka Čec

Lojzka je odložila žlico in prodorno pogledala moža. Janez pa tega ni maral opaziti; njegova mišičasta, z zlatordečkastimi kocinami porasla roka se je enakomerno stegovala in krčila, ko je zajemal ajdov sok, lesena žlica je rezko podrsavala ob rob pustene posode. Ni maral pogledati žene, ki je jezno strmelja vanj izpod namrščenih obrvi. Vedel je, spet se bo vsul nanj plaz očitkov, ker se je dal pregovoriti in stopil v odbor! Boštjan jih bo pahnil v nesrečo! Mar ni dovolj, da njen brat čeni v Dachauu? Nič ne misli nanjo, na otroke, slepo drvi v propad... In spet se je, kakor že večkrat, pokesal, da ji je zaupal.

»Boštjana ni na spregled, že deset dni ga doma pogrešajo...« v njenem pritaženem glasu sta drhteli zatajevana jeza in zaskrbljenost. Prehitela je njegov odgovor, pogledala v kot, kjer sta na postelji spala otroka, in sikajoče šepetala: »Ne tolaži se s tem, da je nameraval v Poljane k zdravniku in potem morebiti v Loko v bolnišnico, ker ga zadnje čase daje v želodcu. Ne bo držalo! Nobenega glasu ni poslal in Tomajev je v nedeljo iskal v bolnišnici, pa ga tam ni... Bo res, kar šušljajo ljudje... Sicer pa Nemci in belčki spet vohljajo pod Blegošem... Z Lovskega brda so odpeljali tri, saj veš! Najbrž so kje spotoma naleteli na Boštjana. Sibak je, telesno in tudi drugače... Tepli ga bodo, pa bo izblebetal... Če si jim že dajal moko in mesa, bi se lahko izmazal, češ da so te v to prisilili, tako pa si postal terencec, odbornik...!«

Mlinar je trdo odložil žlico ob prazno skledo in planil z majave klopi, ki jo je skoraj prevrnil: »Mlči, ženska, tega ne razumeš, morda boš kdaj pomeje!« Z rokama v žepih je z dolgimi koraki meril sobo. Vzemirjiva misel, da morebiti prav zdaj belčki pestijo Boštjana, mu ni dala obstanka. Nato si je prižgal pipo in ustnik trdo stiskal z drobnimi počrnelimi zobmi, ki so se vlažno svetili pod močno izbočenimi, mesnatimi dlesni. Pogledal je ženo, ki je vsa zaskrbljena skrivala obraz v dlani in se pozibavala z životom, kakor da hoče uspavati misel, ki ji ne da miru. Lojzka se mu je zasmilila: dobra je, skrbna in močna, vselej mu je bila v oporo, zato ji je vse zaupal. Tokrat pa je bila resnica le pretežko breme zanjo... Položil ji je roko na rame: »Ne razmišljaj! Kar sem storil, sem storil... In spet bi storil isto! Spat pojdiva!« Odložil je skunjič, Lojzka si je odvezala predpasnik in razpela lase, svetle kot pšenično klasje, ki so ji v gostih pramenih padali na ramena. Okorno jo je prijel za roko, ji glo-

boko pogledal v oči in se nasmehnil: »Kako svetle oči imaš, pa tako črno gledaš! Žena je stopila na stol in privila stenj. Lučka v kotu je vzplapolala z rdečim plamenčkom.

Tedaj je Lojzka vztrepetala in prisluhnila z vsem bitjem. Krčevito se je oklenila moža: »Slišiš?!« Nejasen oddaljen šum. Pes je zalajal. Spet in spet, glasneje in bolj grozeče. Spogledala sta se, pomenljivo, obupano. Pritajeno je kriknila: »Ježeš, gredo!« zakaj na razmočeni stezi je bilo slišati čofotanje težkih čevljev, osamljen strel in pes ni več zalajal.

Po vežnih vratih so butali s kopiti pušk: »Hudiča, mlinar pa danes že zgodaj spi!« je zarobantil

GEMA HAFNER:

Žive bakle pod Blegošem

glas pod oknom, šipe so zažvenketale. »Beli!« je dihnil Janez, še vedno držeč ženo za roko, stala sta kakor odrevenela. Nato se je zamajal proti vratom, zavpil — koj, koj — odrinil zapah in privzdignil leščerbo. Palica ga je oplazila po roki: »Ne ogleduj nas tako! Nismo pravi, tistih ne pušiš čakati!« In vsuli so se v vežo, premetali izbo, kamro, brskali po skrinhah in, omarah, dvigali podnice, trkali po steni. Otroci so presunljivo jokali, dveletni Čenček v materinem naročju je ves zaripel od joka komaj še lovil sapo. Vse je bilo razmetano, eden izmed njih je s krampom razkopaval steno ob peči. Zunaj so vpili nemški vojaki, ki so bili obkolili mlin, naj pohite. Ženo in otroke, ki so se hipajoč držali materinega krila, kakor velikanski klopi, so spehali v kamro.

Oddahnil si je. Vse, kar bi ga utegnilo izdati, je bil pred dnevi v pločevinasti škatli zakopal v temačnem gozdu. Hlinil je začudenje in se ogorčeno branil: »Kakšni papirji, kakšen odbornik neki! Ničesar ne razumem, ničesar ne vem.« je prepričljivo ponavljal.

Zaman so belčki pretaknili vso hišo. Neki dolg, ki je prvi opustil brezuspešno iskanje, je jezno siknil pajdašu: »Onega capina bi nocoj tako prebatal, da bi nikoli več ne vstal. Bi si vsaj ohladil jezo, ker smo zaman rinili v to grapo.« »To so že drugi opravili, zato pa nam je ušel na drugi svet,« se je zarežal škilast mladenič. »De-

set dni so ga mehčali in čisto omehčali, tako da ni odnesel nikakršne skrivnosti tja, kjer ni muh... Zastonj pa tudi ne bomo grizli kolena v hrib. Iz mlinarjeve hiše vendar nikoli ne greš praznih rok!«

Janezu je zastal dih. Za hip je pozabil na lastno nesrečo: je mar Boštjan izdal tudi druge, tudi svojega sina? Vsaj to skrivnost je odnesel s seboj!

Janeza so popadle močne roke. Na vse kriplje se jih je otepal, naposled so ga le spehali v mlin. Zena in otroci so šli jokaje za njim. Črno mlinsko kolo je mirovalo nad žuborečim potokom. Kopašči, temni oblaki so komaj opazno pluli nad domačijo.

Posedli so na tram. Janez se je žalostno razgledoval po izropanem mlinu. Medtem so bili Nemci naložili na voz vse vreče moke.

»Kaj bo z nami?« je vzdihovala Lojzka in pridušeno zahlipala, da bi ne prebudila Čenčka, ki je zaspal v njenem naročju in ji, puhajoč, dihal v obraz.

»V Loko me bodo peljali! Ker pa nimajo dokazov, me izpuste! Samo ustrahovati me hočejo, pa se jim ne dam! Zapri so nas, da se bodo lepo v miru gostili in vse izropali.« Ta misel ga je poglala kvišku. Prisluhnil je, sloneč ob vratih. Ropot, valenje sodov, nakladanje zabojev. Mlinar je stisnil pesti in z njimi tolkel po vratih, ko je zaslišal mukanje volov in krave: živina je v stiski klicala gospodarja na pomoč! Janez se je z drsajočimi koraki pridružil družini, ki je sedela na tramu, pod dogorevajočo leščerbo, kakor na majcenem otoku svetlobe sredi grozljive teme. Ves strt je molčal: zdaj bo ob vse!

Tončkove velike, preplašene oči so se zazrle v očeta: »Ata, kaj pa bodo vojaki storili s teboj? Tepli?«

Prižel ga je k sebi: »Nič, nič, zadremaj! Jutri se bo vse uredilo...!«

»Tudi mami nič, pa Ančki tudi ne?«

»Nič, nič,« ga je miril oče.

»V Loku je ječa, tam je noč in dan tema, tega se bojim,« je zahlipala Ančka. Mati jo je tesneje

zavila v pled in ji položila glavo nazaj na svoja kolena: »Morda nas pa zdaj izpuste, ko so vse pokradli!« je dihnila Lojzka in tenko prisluhnila, nato je pograbila možovo roko, zakaj bližaji so se koraki.

Pred mlinom se je nekdo zarežal: »Nismo pozabili na vas! Samo malo pokajajte!« In kakor da bi plezal po lestvi, se je njegov smeh bližal in rastel. Nato se je nekaj zavalilo in padlo s strehe. Janez je planil k vratom in divje razbijal po njih. Odhajajo! Kaj bo z njimi?!

V stlemu je nekaj zapraskotalo, težak, smrdljiv vonj jih je zaščegetal v nos. Vijoličast, prozoren dim je lezel v mlin. »Joj, zverine, zažgali so!« Oče je butal ob vrata, bila so hrastova in niso popustila. Lojzka je z otroki bežala v najbolj oddaljeni kot. V tramovju je sikalo, gost dim jih je dušil. Zubelj plamena je kakor velikanski zlatordeči jezik obživil leseno steno, vnelo so se prazne vreče, zublji so se zagrizli v podnice. Saje s tramovja so naletavale kot drobcene, črne snežinke. Vreče so se umikali goreči poplavi. Lesene stene so zablestele kot bi po njih curjela lava, kaj kmalu pa so bile kakor ena sama goreča zavesa, ki drsi po nevidni žici. Mlinarju so izstopile žile na sencih, z iskrami v laseh, blazno sijočih oči je butal ob vrata.

Vsi se zaletavajo vanje, malce se vdajajo, toda zapah ne popusti. Naposled se roke umaknejo pred plameni, ki ližejo tudi vrata. V gostem dimu se komaj še vidijo. Lojzka je s pledom prekrila Čenčka, ki ga krčevito stiska k sebi in niti ne opazi, da je ves modrikast v obraz in negibno leži v njenih rokah. Za materinim hrbtom se stiskata bratec in sestra, kakor da se bosta tako skrila bližajočim se plamenom. Oče z nadčloveškim naporom skuša odtrgati gorečo desko s stene in utreti pot iz vrtinca plamenov. Tedaj se s strašnim tručem sesede goreče tramovje in jih pokoplje pod seboj. Goreči mlin plapola v jesensko noč kakor velikanska rdeča zastava. Iskre prhnejo kot žareče kaplje nedolžne krvi k temnemu nebu.

Po osvoboditvi se je Lojzkin brat vrnil iz Dachaua v tihočno grapo pod Blegošem. Na pogorišču je vzkliko novo življenje. Črno mlinsko kolo se kot simbol kljubovanja in zmagovitega življenja vsa leta vrtil nad bistro vodo.

In koliko je križem po naši domovini takih obnovenjenih domov, ki so poglajali iz ruševin, na sajjastih grobnicah nedolžnih žrtev! Spomnimo se jih te dni!